

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Räcker sunt förnuft? –
En studie om hur lärare arbetar
för att förebygga och hantera konflikter
mellan elever

Bee Kim Chee Brolin
Demet Yapisan

LAU390

Handledare: Anneline Sander

Examinator: Olof Reichenberg

Rapportnummer: VT14-2480-06

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Räcker sunt förnuft? – En studie om hur lärare arbetar för att förebygga och hantera konflikter mellan elever

Författare: Bee Kim Chee Brolin & Demet Yapisan

Termin och år: VT2014

Kursansvarig institution: LAU390: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Anneline Sander

Examinator: Olof Reichenberg

Rapportnummer: VT14-2480-06

Nyckelord: Konflikt, konflikthantering, rollspel, förebyggande arbete, konfliktpyramid och styrdokument.

Sammanfattning:

Vi ville undersöka hur och med vilka eventuella metoder de verksamma lärarna använde för att förebygga och hantera konflikter som uppstår mellan elever. Våra frågor var enligt följande:

- Hur arbetar lärare för att förebygga och hantera konflikter mellan elever?
- Vad tycker eleverna att lärarna ska göra när det uppstår konflikter?

Vår empiri har samlats in genom kvantitativa enkätundersökningar med 51 elever och 19 lärare samt kvalitativa intervjuer med sex lärare från två olika arbetslag på samma grundskola. I vårt arbete har vi använt oss av relevant litteratur, tidigare undersökningar respektive rapporter och styrdokument.

Vi har kommit fram till att lärarna genomför olika aktiviteter av förebyggande arbete med eleverna för att främja deras empatiförmåga, ge insikt om grundläggande värderingar, respekt och för att bygga upp deras självtillit. Ur intervjuresultaten framgick det att tre lärare använder sig av behovsbaserad ansats medan tre andra lärare använder maktbaserad ansats för att hantera och lösa konfliktsituationer. Dessutom upptäckte vi från elevenkäterna att en stor andel ville att läraren ska skapa dialog med dem när de hamnar i konflikt med en annan elev. Det var även en stor andel elever som ville att läraren ska säga till och ingripa när det sker konflikter.

Det är viktigt för läraren att veta hur de kan arbeta förebyggande med konflikter och vilka metoder som finns. Genom att använda den rätta ansatsen för att hantera konflikter har läraren möjlighet att påverka elevernas förhållningssätt till konflikter. Därmed är kunskaper om konflikthantering betydelsefullt för den engagerade läraren.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Bakgrund	1
1.2. Syfte och frågeställning.....	2
2. Metod	3
2.1. Datainsamling.....	3
2.2. Urval och avgränsningar	4
2.3. Genomförande	4
2.4. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	5
2.5. Etiska hänsyn.....	5
3. Skolans styrdokument.....	7
4. Teoretiska utgångspunkter	8
4.1. Teoretiska definitioner.....	8
4.1.1. Konflikt.....	8
4.1.2. Konflikthantering	8
4.1.3. Konfliktorsaker	9
4.1.4. Diagnosverktyg	10
4.2. Barns utveckling.....	12
4.2.1. Piaget.....	12
4.2.2. Vygotsky.....	13
4.3. Konflikthanteringsmodeller.....	14
4.3.1. Cohens konfliktpyramid.....	14
4.3.2. Nonviolent Communication (NVC).....	15
4.4. Konflikthanteringsmetoder.....	15
4.4.1. Skolverkets utvärdering av konfliktmetoder.....	15
4.4.2. Kompissamtal.....	16
4.4.3. Medling	17
4.4.4. DRACON.....	17
5. Resultat och analys	19
5.1. Elevenkäter.....	19
5.1.1. Resultat.....	19
5.1.2. Analys	21
5.2. Lärarenkäter.....	22
5.2.1. Resultat.....	22
5.2.2. Analys	25
5.3. Lärarintervjuer från årskurs två.....	26
5.3.1. Resultat.....	26
5.3.2. Analys	26
5.4. Lärarintervjuer från årskurs fyra	28
5.4.1. Resultat.....	28
5.4.2. Analys	29
6. Diskussion.....	30
7. Vidare forskning	32

8. Källförteckning	33
8.1. Referenslista	33
8.2. Elektroniska källor	34
8.3. Bilagor	36

1. Inledning

Lärare har ett komplext yrke. Lärarrollen innefattar mer än de ramar som existerar inom ämnesbaserad undervisning. En del av läraryrket innebär att man förbereder och utvecklar elevers förhållningssätt till grundläggande demokratiska normer och värden: moral och etik som behövs för att leva och delta i dagens samhälle. Skolan är en plats där det dagligen uppstår olika typer av konflikter (Roger Ellmin, 2008:5). Konflikter är ett förekommande fenomen i alla skolverksamheter och därför är det viktigt att lärare besitter kunskapen om hur man kan förebygga och hantera konflikter (ibid.).

Vi har granskat de fem senaste läroplanerna som har införts inklusive den nuvarande *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* (Lgr11) för att se vad som har skrivits om konflikthantering (Skolverket, 2011a). Vi har upptäckt att det bara är Lgr80 (Skolöverstyrelsen, 1980:33) som behandlar ämnet konflikthantering. Lgr11 har omformulerats och man får läsa om konflikthantering mellan raderna. Tyngden i Lgr11 ligger på att skolan ska främja elevernas förståelse och respekt för andra människor och samtidigt utveckla elevernas *förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ* (Skolverket, 2011a:9). Ilse Hakvoort skriver att det inte finns några riktlinjer för hur man ska handla i konfliktsituationerna eller vad man kan lära av dem, utan man får gå tillbaka till Lgr80 för att läsa om *att skolan ska sträva efter konstruktiv och fredlig hantering av konflikter* (2012:21). Eftersom vi finner detta intressant kommer vi att ta upp läroplanen och skollagen i ett senare avsnitt i relation till vår undersökning.

Konflikthantering innebär inte bara att hantera en konflikt som redan har uppstått, utan det förebyggande arbetet bör ingå som en viktig del i konflikthanteringsprocessen. När vi var ute på vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) under tidigare perioder hade vi inte kommit i kontakt med det förebyggande arbetet inom konflikthantering. Det var ett område som vi tidigare inte hade uppmärksammat ur samma perspektiv som vi gör nu. Därför har vi valt att fördjupa oss i detta ämne.

Utifrån ovanstående utgångspunkter är det intressant att undersöka på vilka sätt lärarna jobbar förebyggande med konflikter på vår VFU-plats samt om lärarna integrerar det med övrig undervisning. Vi är även intresserade av vad eleverna anser om lärarnas sätt att hantera konflikter.

1.1. Bakgrund

BRIS har genomfört en undersökning för att kartlägga nyexaminerade lärares kunskaper i ledarskap, konflikthantering, mobbning, grupprocesser och barn- och ungdomspsykologi (BRIS, 2004). Denna undersökning påvisar att 27 av 29 lärarhögskolor inte har gett sina lärarstudenter tillräckliga kunskaper inom området (ibid.).

Hakvoort (2012:21) skriver att flera undersökningar påvisar att lärare har bristande kunskaper i konflikthantering. Hon hänvisar till Lärarförbundets undersökning som handlar om konflikthantering och studiero i skolan under år 2005. Denna undersökning utfördes med 1291 av Lärarförbundets medlemmar. 16 % av lärarna angav att de hade fått utbildning inom konflikthantering i sin lärarutbildning. 48 % hade fått sina kunskaper inom konflikthantering på ett annat sätt. 78 % av undersökningsdeltagarna tyckte att de behövde mer kunskaper för att hantera konflikter (ibid.).

En annan undersökning som utfördes var Lärarnas Riksförbund tillsammans med Lärarförbundet år 2006 (Hakvoort, 2012:21). Denna undersökning utgår från lärarstudenters perspektiv om vad de tycker om lärarutbildningen. Deras undersökning påvisar att 56 % av studenterna inte har fått några kunskaper i konflikthantering jämfört med 48 % av året innan. Detta innebär en tydlig försämring (ibid:22).

Dessa forskningar har visat att lärare inte har tillräckliga kunskaper för att hantera konflikter. Utifrån ovannämnda forskningar var det intressant att undersöka vilka kunskaper lärarna hade inom konflikthantering och hur de förebyggde och hanterade konflikter som uppstår mellan eleverna. Vi var medvetna om att det finns för få tidigare forskningar, därför var det av större betydelse att undersöka inom detta ämne.

1.2. Syfte och frågeställning

Mot bakgrund av de tidigare forskningarna är syftet att undersöka hur och med vilka eventuella metoder de verksamma lärarna använder för att förebygga och hantera konflikter som uppstår mellan eleverna. Om lärarna inte har tillräckliga kunskaper för att förebygga och hantera konflikter, är det intressant att undersöka vad elevernas önskemål är och om lärarna svarar de önskemål vid konfliktsituationer. Vidare är det av stor vikt att ta reda på hur grundskolans styrdokument beskriver uppdraget att arbeta med konflikthantering. För att uppfylla syftet med undersökningen utgår vi från följande frågeställningar:

Huvudfråga

- Hur arbetar lärare för att förebygga och hantera konflikter mellan elever?

Delfrågor

- Svarar lärarnas hantering av konflikter elevernas önskemål?
- Vad säger styrdokumentet om konflikthantering?
- Vad har det för betydelse att lärarna diskuterar konflikthantering i sina arbetslag?

2. Metod

I detta avsnitt presenterar vi de metoder som har använts för att få fram resultat och de avgränsningar som har gjorts i denna undersökning.

2.1. Datainsamling

Våra kvantitativa undersökningar består av enkätundersökningar som genomfördes med både lärare och elever. Vår avsikt var att ta reda på deltagarnas upplevelse och uppfattningar. Lärarenkäten och elevenkäten innehåller mestadels standardiserade frågor med specifika svarsalternativ för att vi skulle kunna se hur ofta ett visst svarsalternativ förekom. Fördelen med våra enkäter är att vi fick mer exakta svar för att göra statistik och samtidigt kunde vi nå fler personer i målgruppen inom ett visst område (Staffan Stukát, 2011:47). Nackdelen med våra enkätundersökningar var att vi inte kunde kontrollera om frågorna hade uppfattats korrekt av undersökningssvaren. Våra enkäter hade öppna frågor där både lärare och elever fick möjlighet att uttrycka sig fritt och vara ärliga eftersom de är anonyma (ibid:48). Nackdelen med de öppna frågorna var att vi kunde få mindre fylliga svar eftersom deltagarna måste ha en vana att uttrycka sig skriftligt (ibid:49).

De kvalitativa undersökningar vi genomförde var semistrukturerade lärarintervjuer (Anne Ryen, 2004:46). Detta innebar att vi var medvetna om vad vi ville få ut av intervjun och ställde våra förberedda frågor i den ordning som dialogen inbjöd (ibid.). Vi började våra intervjuer med uppvärmningsfrågor för att skapa kontakt med lärarna och flikade in med uppföljningsfrågor för att få mer utvecklade svar av lärarna (Peter Esaiasson, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud, 2012:265). Våra lärarintervjufrågor var utformade utifrån både lärar- och elevenkätundersökningarna. Vi fick ett bredare perspektiv och en helhetssyn på vår studie samtidigt som vi ville finna mönster i undersökningssvaren (Esaiasson et al., 2012:229).

Att kombinera både kvalitativa och kvantitativa undersökningar innebär att vi använder mixed methods enligt Burke R., Johnson och Anthony J., Onwuegbuzie (2004:17). *Mixed methods research is formally defined here as the class of research where the researcher mixes or combines quantitative and qualitative research techniques, methods, approaches, concepts or language into a single study* (ibid.). Metoden erbjuder ett logiskt och praktiskt tillvägagångssätt och gav oss möjligheten att presentera mer tillförlitliga svar istället för att begränsa till endast en metod (ibid:17). För att få bästa möjliga svar av en undersökning ska val av forskningsmetoder beslutas utifrån forskningsfrågorna och Johnson & Onwuegbuzie menar att *[m]any research questions and combinations of questions are best and most fully answered through mixed research solutions* (ibid:18).

Lärarna var både informanter och respondenter eftersom de delade med sig av sina tankar samtidigt som en sanning uttalades om verkligheten (Esaiasson et al., 2012:228). Fördelen med våra intervjuer var att vi lättare kunde förstå och kartlägga lärarnas föreställningar inom ett ämne och samla in oväntade svar (ibid:194, 251). Lärarna fick möjlighet att utveckla sina svar ytterligare än det som nämndes i enkätundersökningen (Stukát, 2011:45). Nackdelen med våra intervjuer var att de kunde upplevas som tidskrävande att genomföra och att vi som intervjuare måste vara väl kunniga inom ämnet för att skapa en innehållsrik dialog (ibid:44). Vi spelade in alla våra intervjuer med lärarnas samtycke. Tanken med ljudinspelningen var att lyssna och transkribera innehållet för att kontrollera om vi hade missat viktig information (Esaiasson et al., 2012:269).

Utifrån det transkriberade innehållet hade vi tagit ut det som var relevant för vår undersökning (Stukát, 2011:45). För att analysera intervjumaterialet sammanfattade vi lärarnas svar och gjorde

korsreferenser för att se mönster i likheter och skillnader. Syftet var att skapa en god grund för att jämföra lärarnas svar (Esaiasson et al., 2012:270). Nästa steg var att presentera analysen strukturerad och tillgänglig för att fånga upp centrala aspekter som återkommer i lärarnas intervjuvar (ibid:272). Detta tillvägagångssätt för att analysera intervjumaterialet kallas för Väsensmetoden (ibid:274).

2.2. Urval och avgränsningar

Vi har inriktat oss på lärarnas förebyggande arbete med konflikthantering och har valt att samla in empiri från en homogen grupp och har endast fokuserat på lärare som har behörighet att undervisa mellan årskurs ett till sex. De elever som deltog i undersökningen gick i årskurs fyra i Västra Götaland. För att få undersökningsdeltagare vände vi oss till våra kontaktpersoner på vår VFU-plats och därmed är både lärarna och eleverna planerade (Bo Johansson & Per-Olov Svedner, 2010:80). Detta innebär att vi har använt oss av ett icke slumpmässigt urval av analysenheter nämligen första-bästaurval även kallat bekvämlighetsurval (Esaiasson et al., 2012:188). Detta val av analysenhet leder till att denna undersökning inte kan generaliseras samtidigt som bortfallet under undersökningen inte blir något problem, om värdet ligger mellan 25-40%, eftersom vi kan ersätta ovilliga deltagare med mer villiga och lättanträffade deltagare (ibid:185).

Vi avgränsade vår studie genom att utföra enkäter och intervjuer med lärare och endast enkäter med eleverna. Anledningen till att vi valde att inte göra intervjuer med eleverna var på grund av tidbrist. Vi har vidare avgränsat vår studie genom att inte fokusera på metoder som syftar till att åtgärda mobbning. Som Eleonore Lind (2001:15) hävdar finns det en skillnad mellan konflikt och mobbning och refererar till Dan Olweus:

En person är mobbad när han eller hon, upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer. En negativ handling är det när någon tillfogar en annan person skada eller obehag. Sådana handlingar kan utföras verbalt, vid fysisk kontakt, genom att skada någons personliga egendom eller indirekt genom utfrysning och isolering. (Lind, 2001:15)

2.3. Genomförande

Våra empiriska undersökningar har genomförts på en grundskola med inriktning mot de tidigare åldrarna. Vi var närvarande under alla undersökningar och har samlat in 51 elevenkäter, 19 lärarenkäter samt genomfört lärarintervjuer med tre lärare från årskurs två och tre lärare från årskurs fyra.

Innan genomförandet av elevundersökningarna skickade vi ett föräldratillstånd (Se bilaga 4) till lärarna vilket de vidarebefordrade till elevernas målsman. Elevenkätundersökningarna genomfördes med två årskurs fyra klasser. Elevenkäten (Se bilaga 1) består av fyra kryssfrågor med olika svarsalternativ och en öppen fråga. Vi började elevundersökningen med att presentera vad en enkät är och vad den handlade om. Vi talade även om att de fick räkna upp handen om de var osäkra kring frågorna. Eleverna informerades även om att deltagandet var frivilligt.

I början av lärarenkäten (Se bilaga 2) hade vi ett kort introduktionsbrev som beskriver vårt examensarbets syfte (Johansson & Svedner, 2010:80). Enkäten består av sex kryssfrågor med olika svarsalternativ och två öppna frågor.

Innan intervjuerna frågade vi om vi fick spela in lärarnas svar som underlag till arbetet. Varje intervju (Se bilaga 3) tog mellan 15- 20 minuter. Vi började med uppvärmningsfrågorna och ställde uppföljningsfrågor där det behövdes. Intervjuerna avslutades med frågan om vi kunde återkomma vid behov av kompletteringar. En av intervjuerna skedde via mejl på grund av att läraren angav att hon/han inte hade tid för en muntlig intervju.

2.4. *Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet*

Stukát (2011:133–134) beskriver reliabilitet som mätnoggrannhet eller tillförlitlighet vilket syftar till hur kvalitén på undersökningen är. Vi formulerade oss med enkla meningar i elevenkäten och var närvarande under genomförandet med avsikten att undvika feltolkningar av frågor som kan bidra till låg reliabilitet i undersökningen. Vi skulle kunna göra samma intervjuer igen med förväntan om att få samma svar för att få en hög reliabilitet på undersökningarna, dock har vi inte haft tid för att göra om intervjuerna (ibid.). För att uppnå en hög reliabilitet har vi transkriberat intervjuerna samtidigt kontrollerat en intervju två gånger för att undvika hörfel och missuppfattningar (Esaiasson et al., 2012:63).

Validitet handlar om giltighet och består av tre definitioner som används synonymt enligt följande: 1) *överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator*; 2) *frånvaro av systematiska fel*; och 3) *att vi mäter det vi påstår att vi mäter* (Esaiasson et al., 2012:57). Punkt ett och två kallas för begreppsvaliditet medan punkt 3 kallas för resultatvaliditet. För att uppnå en god begreppsvaliditet som möjligt i denna undersökning har vi baserat våra frågeställningar och undersökningar på kumulativ forskning. Dessutom har vi medvetet haft konfliktpyramidens fyra nivåer (Hakvoort, 2012) i åtanke vid operationalisering av undersökningsfrågorna eftersom vi ville ta reda på vilken respektive vilka nivåer lärarna lägger sin fokus gällande konflikter. På så sätt har vi operationaliserat de teoretiska begreppen till operationella indikationer (Esaiasson et al., 2012:56).

Intern validitet och resultatvaliditet har samma betydelse när undersökningen har förklarande och beskrivande slutsatser (ibid:58). Ifall undersökningen har god begreppsvaliditet och hög reliabilitet leder det till att undersökningen har god resultatvaliditet (ibid:63). Detta svarar på frågan om vi mäter det som undersökningen är avsedd att mäta.

Begreppet extern validitet innebär om undersökningsresultaten kan generaliseras på en större grupp av population (Esaiasson et al., 2012:58). Med vår undersökning kan vi inte generalisera våra undersökningsresultat över en större population eftersom vi har använt oss av ett icke slumpmässigt urval nämligen ett bekvämlighetsurval. Dessutom behöver vi mer empiri än det vi har i detta examensarbete för att generalisera våra undersökningsresultat. Däremot kan vi se att vår undersökning kan jämföras med andra betydligt större forskningar.

2.5. *Etiska hänsyn*

Vetenskapsrådet har formulerat fyra forskningsetiska huvudkrav som underlag för vetenskapliga forskningar (2002). Dessa fyra riktlinjer syftar till att vägleda och ge normer för förhållandet mellan forskare och undersökningsdeltagare. Dessa fyra krav har vi knutit an till vårt arbete.

Den första principen är *Informationskravet* och innebär att vi har som skyldighet att informera våra undersökningsdeltagare om vad undersökningen går ut. Även meddela dem att deltagandet är frivilligt och att de har rätt, vid ett senare tillfälle, avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2002). Eftersom vårt arbete utgår från lärarnas och elevernas perspektiv ringde vi våra LLU:are på våra VFU-platser. Vi frågade om de och eleverna kunde tänka sig ställa upp på våra undersökningar och berättade att deras deltagande var frivilligt, vad vårt examensarbete handlade om och hur vi skulle gå tillväga med deras svar. Vi bad även lärarna meddela sina elever om vårt arbete.

Den andra principen är *Samtyckeskravet* och innebär att vi ska få undersökningsdeltagarnas samtycke och föräldratillstånd vid minderåriga undersökningsdeltagare (Vetenskapsrådet, 2002). Vi frågade lärarnas samtycke via telefonsamtalet och skickade ett föräldratillstånd för att utföra undersökningar med eleverna eftersom de var minderåriga.

Den tredje principen är *Konfidentialitetskravet* och innebär att vi ska meddela alla undersökningsdeltagare om vår tystnadsplikt och att inga personuppgifter utlämnas (Vetenskapsrådet, 2002). Både lärare och elever meddelades om fullständig anonymisering och alla namn i vår studie är fiktiva.

Den fjärde principen är *Nyttjandekravet* och innebär att alla undersökningsdeltagare ska försäkras om att deras svar endast används i forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). När vi träffade lärarna och eleverna meddelade vi att alla svar vi samlar in sammanfattas och används endast i forskningssyfte.

3. Skolans styrdokument

I detta avsnitt presenterar vi vad den aktuella läroplanen och skollagen hävdar att skolverksamheten ska förse eleverna med.

Av de fem senaste läroplan som har införts inklusive den nuvarande läroplan, Lgr11, är det bara Lgr80 som behandlar ämnet konflikthantering. Detta betyder att om en lärare vill veta vad den nuvarande läroplan har för direktiv för konflikter får hon/han läsa mellan raderna. Även Hakvoort (2012:21) menar att det inte finns några direktiv för hur man kan gå tillväga. I Lgr80 står det med tydliga hänvisningar att:

Barn måste få bearbeta moraliska problem och normkonflikter och även ta ansvar för att lösa sådana problem i konkreta vardagssituationer. I våra gemensamma, grundläggande värderingar ryms många problem och konflikter. [...] Frågor om konflikter, deras orsaker och lösningar ska lyftas fram i samtal och diskussioner i många sammanhang. Skolan skall aktivt påverka barnen att ta ställning i dessa frågor. (Skolöverstyrelsen, 1980:18)

Med detta framhäver Lgr80 att lärare ska diskutera konflikter och konfliktlösningar i fler tillfällen än då undervisningen behandlar värdegrund, livsåskådning lag- och rättsfrågor (Skolöverstyrelsen, 1980:18).

Marianne Göthlin & Towe Widstrand (2012:129) hävdar att intensiva konfliktsituationer kan leda till fysiskt våld och följderna blir att elevers respekt mot varandra minskar. Skolverket hävdar att skolan ska förmedla elever om värdegrundsfrågor och bygga upp deras insikter om människors lika värde och integritet (2011a:7). Skolan ska även skapa en trygg miljö för elevernas bildning (ibid:10). Vidare är skolans mål att eleverna ska kunna sätta sig i andras situation, visa ömsesidig respekt mot varandra och ta ansvar för sin egen inläring (ibid:12,15).

Lärarnas uppdrag är att förse eleverna med ett reellt inflytande och se till att detta inflytande växer med stigande ålder och mognad (ibid:15). Samtidigt ska läraren förutsätta att eleven både kan och vill ta ett ansvar för sin bildning (ibid.). Läraren måste kunna tydliggöra och skapa en diskussion med eleverna om de konsekvenser som det personliga handlandet medför (ibid:12). Detta innebär att eleverna ska kunna förhålla sig till och utföra medvetna etiska handlingar. Utifrån de övergripande mål och riktlinjer ur Lgr11 ska läraren tillsammans med personalen vidta väsentliga åtgärder för att förebygga och motverka diskriminering och kränkning. En del av skolrektorns ansvar är att de anställda ska få kompetensutveckling vidta ett professionellt arbete (ibid:19).

Diskriminering ska aktivt motverkas genom att bemöta okunnighet med kunskap, diskussion och aktiva insatser (Skolverket, 2011a:7). Diskriminering ska inte ske oberoende kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling (ibid.). Detta står även i Diskrimineringslagen kapitel 1 § 1 (SFS 2008:567).

Den aktuella skollagen (SFS 2010:800) lyfter fram att skolverksamheten ska försäkra eleverna en trygg miljö och studiero. Rektorn och läraren har därmed fått utökade befogenheter till ta ansvar för att vidta de disciplinära åtgärder som krävs vid till exempel upprepning av en elevs störande uppträdande. Varje år ska skolverksamhet införa ett aktivt målinriktat arbete för att förebygga kränkande behandling av elever. Ifall det uppstår en konflikt som är svårhanterlig av lärarna har de befogenhet att anmäla till skolrektorn som i sin tur anmäler detta till huvudmannen (ibid.).

4. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt beskriver vi centrala begrepp från olika källor. Det är dessa definitioner vi utgår ifrån när vi skriver vårt arbete. Vidare presenterar vi barns utvecklingsfaser, olika konflikthanteringsmodeller och konflikthanteringsmetoder.

4.1. Teoretiska definitioner

4.1.1. Konflikt

Konflikt kommer från latinets *conflictus* som betyder sammanstötning, kollision eller *en motsättning som kräver en lösning* enligt Nationalencyklopedin (NE) (2014). Konflikter sker när två eller fler parter inte kommer överens med varandra och kan ske på olika nivåer. Därmed upplevs konflikter som påfrestande för de inblandade och omgivningen. Ibland kan konflikter ses som konstruktiva och skapande i form av till exempel konkurrens och tävlan. Enligt NE syftar den psykologiska definitionen av konflikt till den inre kamp individen upplever. Att individen behöver välja mellan det som är nödvändigt för situationen eller för att få sina egna behov tillgodosedda (ibid.).

Thomas Jordan (2006:10) anser att konflikter uppstår när en part agerar för att få sina hindrade önskemål uppfyllda. Det räcker inte med att individerna tycker olika för att kalla det för en konflikt (ibid.).

*En konflikt är en **interaktion** mellan minst två parter där **minst en part***

(1) *har **önskemål** som känns för betydelsefulla för att släppas, och*

(2) *upplever sina möjligheter att få sina önskemål tillgodosedda **blockerade** av motparten.*

(Jordan, 2006:10)

Enligt Arne Maltén (1998:145) uppstår en konflikt *vid en sammanstötning, en kollision eller en annan oförenlighet mellan mål, intressen, synsätt, värderingar, grundläggande behov eller personlig stil.*

Lenneér Axelsson & Thylefors (1996:13) definierar begreppet synonymt med bland annat oenigheter, tvister, disharmoni och meningsskiljaktigheter. De påpekar att konfliktdefinitionerna beror på vilken nivå konflikten ligger på (ibid.).

4.1.2. Konflikthantering

Enligt NE (2014) kan konflikter hanteras och lösas genom att individen omarbetar sin uppfattning om hur man bör handla då det ena alternativet framstår som mer övertygande än de andra alternativen.

Tor-Johan Ekeland (2006:186) skriver att det finns skillnad mellan konflikthantering och konfliktlösning. Han anser att hantering är ett bättre ord än lösning eftersom vi individer måste lära oss att hantera konflikter och leva med vissa motstridigheter snarare än att säga att alla konflikter ska lösas. Lösning innebär ett kortsiktigt tänkande för att få slut på konflikten, fast konflikter kan leda till större förändringar och rättvisa påstår Ekeland. Vidare skriver han att eleverna förväntar sig att läraren tar över situationen men det är viktigt att tänka på som lärare, hur vi hanterar konflikter ger olika resultat eftersom individer är olika. Om individens agerande ger ett positivt resultat ökar förutsättningarna för konstruktiv utveckling medan negativt handlande leder till destruktiv och improduktiv utveckling (ibid:187).

I likhet med Ekeland (2006) skriver Hakvoort (2012:33) att även hon skiljer på hantering och lösning. Konflikter måste ses som något konstruktivt för att hanteringen ska kunna ha en positiv verkan. Hon hävdar att alla konflikter inte går att lösa, däremot kan alla konflikter hanteras.

Maltén (1998:145) anser att vissa konflikter behöver ibland inte läggas så mycket tid på. Med detta menar han att konflikter bör hanteras, dock kan vissa situationer bli så enkla att de löses av sig självt (ibid.). Vidare betonar han att läraren ska vara tydlig i sitt språk och ofullständiga budskap ska undvikas i konfliktsituationer. När en lärare säger att denne inte är arg med en arg sint röst kan det ge dubbla budskap (ibid:14).

Jordan (2006:8) hävdar att det finns tre ansatser för att hantera konflikter: maktbaserad ansats, rättighetsbaserad ansats och behovsbaserad ansats. Maktbaserad ansats innebär att en ledare bestämmer hur konfliktsituationen ska lösas och de övriga personer får acceptera beslutet. För att den maktbaserade ansatsen ska fungera måste det finnas en tydlig makt hierarki som ger makthavarna möjligheter att få igenom sina beslut. Den rättighetsbaserade ansatsen innebär att regler, rättigheter och principer används för att reda ut svårlösta konflikter och tvister. Den behovsbaserade ansatsen innebär att man löser konflikter via dialog där de involverade parterna får möjlighet till att uttrycka sina behov och önskemål för att skapa en gemensam lösning vilket leder till goda relationer (ibid:9).

Ellmin (2008:128) beskriver att konflikthantering handlar om att förstå en konflikts avsikt och orsak och därifrån se vilka konstruktiva och etiska potentiella lösningar som finns. Det är viktigt att läraren har kunskaper om konflikthantering och olika kommunikationsövningar (ibid:122). Han anser att främmande personer inte kan hjälpa eleverna som är i konflikt utan det är läraren med sina ledarskapsstrategier som kan hjälpa genom att ge stöd till eleverna så att de enklare kan förstå och hantera konflikten (ibid:70).

Mariann Landin och Christina Hellström (2001:102) anser att läraren måste våga stå för och markera det som är viktigt för eleverna att kunna vid bemötande av andra människor. *Om läraren påverkar det han eller hon kan påverka, det vill säga det som sker i klassrummet, är detta en viktig markering och ett stort steg mot att påverka det som sker utanför klassrummet* (ibid.). Det är betydelsefullt att lärare uppmuntrar eleverna att hantera och lösa konfliktsituationer som uppstår självständigt (ibid:103). Dock finns det risk att läraren är snabb med att hantera situationen och missuppfattar konfliktens orsak vilket eventuellt kan leda till att situationen inte bidrar till lärande för eleverna (ibid.). Landin och Hellström (ibid:114) anser att relationen till kollegor och ett fungerande arbetslag är viktiga för lärarens personliga utveckling och trivsel. Ifall man samarbetar får man mer idéer och lärarjobbet går lättare (ibid.). Författarna lyfter upp att det bör finnas en schemalagd tid att träffas i arbetslaget med syftet att utveckla ett samarbete och diskutera arbetsformer, vilket gör att lärarjobbet kan kännas mer meningsfullt (ibid:117).

4.1.3. Konfliktorsaker

Enligt Margareta Carlander (1989:11) kan konflikter orsakas av olika värderingar, mål och intressen, missuppfattning, att hindra någon annans sysselsättning samt respons mot hot och tvång. Hon framhäver att det finns fler konfliktorsaker och att dem bör bemötas och hanteras på olika sätt. För att konflikter inte ska uppstå ska det skapas trygghet, trivsel och samhörighet i en grupp (ibid:12).

Maltén (1998:157) menar att konflikter uppstår i både individ- och gruppnivå. Konflikter som uppstår på individnivå, intrapersonellt plan, innebär att individen är oförenlig med sig själv och därmed uppstår en kamp medan på gruppnivå, interpersonell nivå, innebär det att det finns skiljaktigheter mellan människor (ibid:158).

Även Richard Dimbleby och Graeme Burton (1999:155) menar att det finns *motstridiga föreställningar, önskningar och värderingar* inom individen. Gruppnivån, interpersonellt plan, innebär att det uppstår meningsskiljaktigheter mellan individer. Dessa kan delas in sex områden: sak-, värderings-, roll-, intresse-, strategi- och kommunikationskonflikter. Vidare skriver Dimbleby och Burton liknande om interpersonell konflikt: att det finns skillnader i erfarenhet, perspektiv, tankar, värderingar och uppträdande. Dessa sex områden är tydliga konfliktorsaker inom skolverksamheten (ibid.).

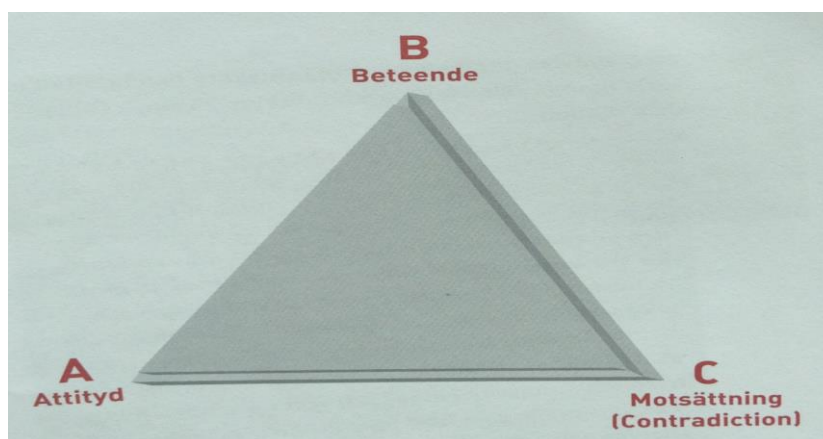
Andra orsaker till konflikter kan vara att individen tillgodoser endast sina egna behov utan att se helheten i en situation (Hans Brodal & Leif Nilsson, 1999:24). Dessutom har individer föreställningar om andra människor och låser in dem i fasta roller därmed ser de bara sin egen hotbild av den andre, skapar spänningar och agerar utan eftertanke (ibid:28).

4.1.4. Diagnosverktyg

För att veta hur konflikter bör hanteras måste man undersöka orsaken till konflikten, hur den har börjat och eskalerat (Jordan, 2006:10). ABC-modellen kan användas som ett diagnosverktyg för att identifiera konflikters uppkomst och förstå dess orsaker för att sedan veta hur den bör hanteras (ibid.). Anledningen till att ta reda på konfliktorsaken är för att *[m]ånga konflikter blir långdragna och infekterade därför att man försöker hantera dem med en ansats som inte passar situationen* (ibid:9). För att göra en djupare analys av en konflikts orsaker kan man använda Glasls eskalationstrappa (Birgitta Friberg, 2012:70).

ABC-modellen

ABC-modellen är en konflikthanteringsmodell som formulerades av Johan Galtung (Jordan, 2006:10). Modellen används för att ge en första överblick på en konfliktsituation och avbildas med tre hörn enligt följande:

Figur 1: Galtungs ABC-modell (Jordan, 2006:11).

C: Sakfrågan

Jordan (2006:10) konstaterar att det är enklast att börja från c-hörnet eftersom här ligger fokus på konfliktens orsaker. Detta hörn handlar om att olika åsikter möts och ens egen önskan hindras vilket leder till hetsigare diskussioner (Friberg, 2012:60). Eftersom konflikter i detta hörn inte berör personliga relationer kan de lösas enkelt genom lugna samtal (ibid:61). Friberg skriver att eleverna ska lära sig att lyssna och acceptera andras åsikter vilket underlättar det förebyggande arbetet och hanteringen av nya konflikter i framtiden. Kommunikations- och dramaövningar bygger upp ett klassrumsklimat där eleverna lär sig att hantera åsiktsskillnader (ibid.).

I detta skede tycker parterna inte att det är någon egentlig konflikt utan snarare en tvist, och genom samtal kan parterna komma fram till en gemensam nivå eller komma överens om att de inte är överens, och därigenom lägga diskussionerna på hyllan. (Friberg, 2012:60)

De tre vanligaste typer som förekommer är fördelningskonflikter, positionskonflikter och ordningskonflikter:

- Fördelningskonflikter innebär att två eller fler parter konkurrerar på resurser som går att dela upp till exempel tillgång till datorer, önskat material etc.
- Positionskonflikter innebär att två eller fler parter konkurrerar på en odelbar position till exempel den tuffaste tjejen i klassen etc. *Man hamnar lätt i en vinna-eller-förlora-situation* (Jordan, 2006:11).
- Ordningkonflikter handlar om vilka ordningsregler och beteendenormer som ska gälla till exempel mobiltelefon under lektionstid (ibid.).

A: Attityd

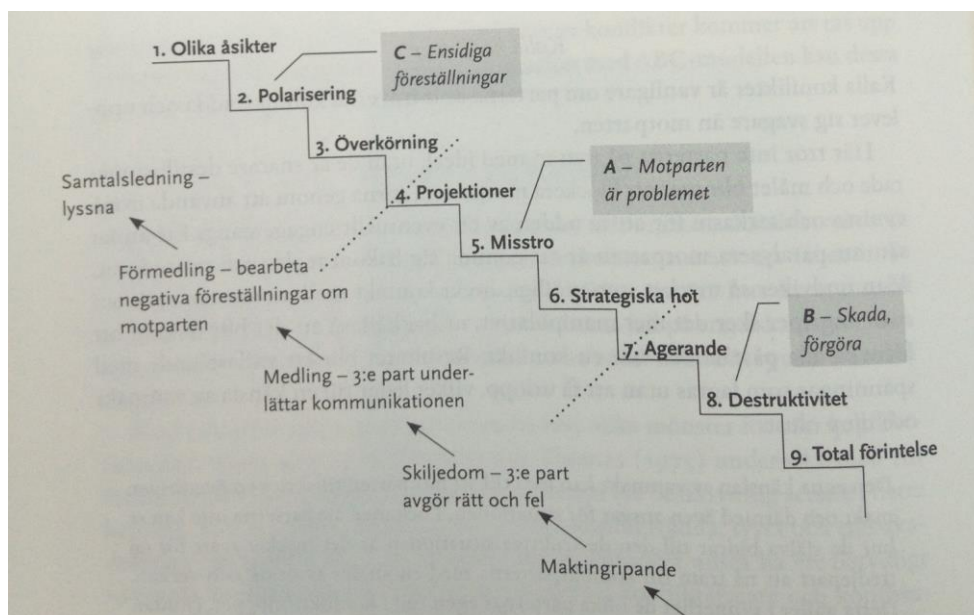
A-hörnet domineras av negativa känslor och rädslan att misslyckas (Friberg, 2012:63). Om eleven inte får hjälp att komma ifrån de emotionella låsningarna känner eleven inget annat val än att skapa sig ett destruktivt beteende, då går eleven vidare till B-hörnet. Det behövs en opartisk medlare för att hjälpa parterna att tolka och förstå varandras uttalanden och handlingar eftersom den ena parten kan ha skapat sig en fientlig bild av den andre parten och förstår inte det riktiga budskapet. A-hörnet i ABC-modellen kan motsvara nivå tre i Cohens konfliktpyramid (ibid:64-65).

B: Beteende

Friberg (2012:59) förklarar att B-hörnet handlar om hur parterna behandlar varandra och det som sägs i ord. Detta hörn innefattar allt från enkla argument till kränkningar och eventuella våld. Det är nödvändigt att förstå de emotionella låsningarna bakom en konflikt för att undvika eskalation och destruktiva beteenden. I detta hörn kan en opartisk medlare stiga in och hjälpa parterna att hitta en lösning. I fall en konflikt har eskalerat och destruktiva beteenden dominerar ska konflikten stoppas vilket kan motsvara nivå fyra i Cohens konfliktpyramid (ibid:65).

Eskalationstrappan

Eskalationstrappan är en konflikthanteringsmodell som används för att göra en djupare analys av en konflikt (Friberg, 2012:70). Eskalationstrappan utvidgar ABC-modellen från tre hörn till nio steg vars gränser inte alltid är tydliga och kan emellertid överlappa varandra (ibid:67-68).

Figur 2: Glasls eskalationstrappa (Friberg, 2012:68).

Dialog och förhandling

Eskalationstrappans första steg handlar om hur olika åsikter leder till att de involverade parterna inte klarar av att förstå andras resonemang än sina egna (Jordan, 2006:19). Här kan parternas underliggande önskemål kartläggas vilket kan leda till förhandlingar. Ifall förhandlingen mellan parterna inte lyckas ökar frustrationen vilket leder till steg två. Under steg ett är båda parterna villiga att komma fram till en lösning medan i steg två har det egna intresset övertagit och parterna försöker göra verbala övertag. På steg två försöker den ena parten agera taktiskt genom att exempelvis förlöjliga den andre eller tala nedlåtande för att behålla sin position (ibid:20).

Makt

Steg tre på eskalationstrappan är överkörning. Här har diskussionen mellan båda parter övergått från argumentation till ett agerande för att dominera eller överköra den andre (Jordan, 2012:20). Läraren kan avsluta konflikter mellan eleverna genom överkörning. Risken vid överanvändning av överkörning är att eleverna inte känner sig hörda och utsatta för tvångsmakt, vilket inte svarar mot deras behov av utveckling.

Överkörning är uppdelat i två olika typer beroende på maktrelationerna mellan parterna. Den första överkörningen handlar om att när den ena parten har makt över den andre, kan maktinnehavaren fatta ett beslut som den andra parten tvingas sätta sig in i. Den andra överkörningen handlar om att maktinnehavaren ställer motparten inför ett bestämt beslut vilket kan handla om hur maktinnehavaren själv ska agera som motparten inte är överens med. De överkörningar som görs handlar om att parterna inte kommer överens gällande sakfrågan i C-hörnet. Om situationen inte löser sig via överkörningar stiger frustrationen ännu mer, vilket leder till steg fyra (Jordan, 2006:20).

Destruktivt förlopp

På steg fyra har parterna sina negativa tankebilder av den andre medan en själv endast har positiva sidor (Jordan, 2012:21). Att angripa motpartens identitet och person avsiktligt och uträknat fördärvar konfliktsituationen. När detta sker går konflikten vidare till steg fem som består av att personen i fråga ska tappa ansiktet inför utomstående och maktinnehavaren är övertygad att motparten inte är kapabel till att handla moraliskt riktigt (ibid:22). Steg sex innebär att maktinnehavaren ser hot som enda möjligheten till att få kontroll över motpartens destruktiva beteende. När detta inte fungerar hamnar parterna i steg sju. Under steg sju försöker maktinnehavaren att blockera motpartens stridsförmåga och få henne/honom att vika sig. När dessa försök inte fungerar ligger steg 8, fragmentering, nära till hands. Steg åtta innebär att maktinnehavaren går in en gång för alla för att förstöra motpartens förmåga att slå tillbaka. Det sista steget innebär att maktinnehavaren använder all sin makt för att eliminera motparten oavsett konsekvensen av ens eget agerande (ibid:23).

4.2. Barns utveckling

4.2.1. Piaget

Jean Piaget utvecklade en teori om hur barnets *jag* utvecklas från födelsen. Teorin består av fyra faser: sensomotorisk, preoperationell, konkret operationell och formell operationell (Espen Jerlang, 2005:243–244).

Den sensomotoriska fasen omfattar barn i åldrarna noll till cirka två år. Detta innebär barnen kan med hjälp av sina sinnesintryck och motoriska färdigheter få kunskaper och upplevelser. Barnet söker inte efter förståelse eller någon sanning utan deras tänkande är praktiskt och det handlar om kroppslig kontakt (Jerlang, 2005:251–252). Barnet saknar förmågan att ha en överblick över en viss situation och lever i stunden eftersom deras intellektuella förmåga inte är fullt utvecklad (ibid:267).

Den preoperationella fasen infaller när barnet är mellan åldrarna två till cirka sju år. Tänkandet är egocentriskt vilket är en kognitiv attityd och därmed inte fullt utvecklad. Det sker även oreflekterade handlingar. I denna fas utvecklas det symboliska tänkandet vilket innefattar språk, fantasi, låtsaslek och imitation (Jerlang, 2005:260).

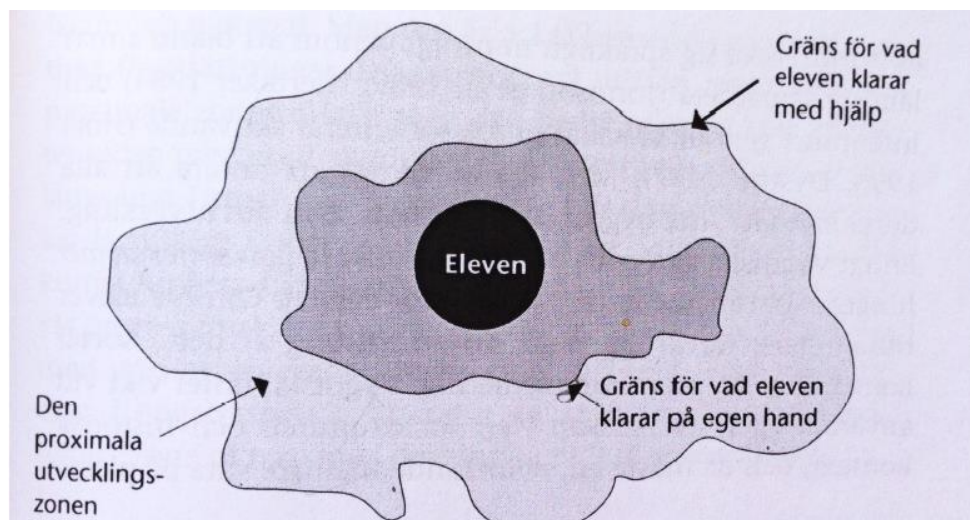
När barnet är mellan åldrarna sju till cirka elva år sker *den konkret operationella fasen*. Under denna fas utvecklas det logiska tänkandet och barnet kan genomföra logiska handlingar (Jerlang, 2005:260). Genom konkreta situationer skaffar barnet sig kunskaper. Barnet kan tänka tillbaka till situationen och förstå handlingens konsekvenser. *Barnet kan inte bara resonera i enbart ord utan behöver stödja sig på praktiken* (ibid:261). I samband med detta utvecklas barnens förmåga till samarbete, ömsesidig respekt, moralvärderingar, normer och sympati genom att leka tillsammans. Detta skapar en konkret grund till barnets personlighet (ibid.).

Under *den formella operationella fasen*, från elva år till cirka 15 år, tänker barnet logiskt om både konkreta och abstrakta situationer. Barnet kan tänka nu självkritiskt vilket kan orsaka personliga kriser och konflikter. Barnet utvecklar sin förmåga till att fungera som en självständig individ med egna åsikter (Jerlang, 2005:264).

4.2.2. Vygotsky

Lev Semonovitj Vygotsky hävdade att elevers kognitiva utveckling påverkades av sin omgivning och kultur (Gunn Imsen, 2006:50). Elevers kunskapsutveckling sker från det sociala till det individuella. Vygotsky menar att det måste ske en kontinuerlig interaktion mellan individen och samhället. Språket är inte bara ett redskap för kommunikation med andra individer utan det är även ett redskap för sitt eget tänkande och medvetande. Denna syn på elevers lärande kallas idag för den sociokulturella teorin (ibid.).

Vygotsky har formulerat en teori kallat för den proximala utvecklingszonen (ZPD) (Imsen, 2006:316). Den proximala utvecklingszonen handlar om den skillnad mellan den aktuella kunskapen som eleven befinner sig i och den djupare kunskapen som eleven kan uppnå med hjälp av en vuxen ledning eller i samarbete med mer kapabla kamrater (ibid.). Genom att ge rätt stöd och verktyg i denna zon, kallat scaffolding, får eleven den kunskap som hon/han behöver för att utföra nya arbetsuppgifter. För att eleven ska kunna utföra arbetsuppgifter självständigt kan scaffoldingen så småningom tas bort (ibid:319). Imsen betonar att ZPD är en pedagogisk utmaning för lärare eftersom eleven behöver stimuleras till att vara aktiv och kunna fortsätta arbeta självständigt (ibid:316).

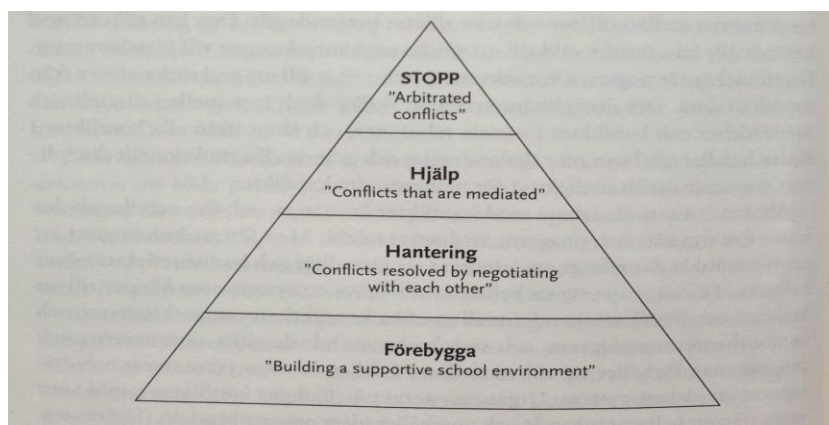

Figur 3: Den proximala utvecklingszonen (ZPD). (Imsen, 2006:317).

4.3. Konflikthanteringsmodeller

4.3.1. Cohens konfliktpyramid

Konfliktpyramiden är en konflikthanteringsmodell och är formulerad av Richard Cohen (Hakvoort, 2012:35). Modellen ger ett tydligt övergripande perspektiv på arbete med konflikter och utgår från fyra nivåer nämligen: förebygga, hantera, hjälpa och stoppa. Dessa fyra nivåer har inte tydliga gränser mellan varandra och nivåerna förebygga och hantera kan gå in i varandra vilket även gäller för konflikthanteringsmetoderna (ibid:38). Cohen har två grundprinciper i samband med pyramiden. Den första principen är att ingen nivå kan bortses ifrån eftersom alla nivåer är lika viktiga och bygger på varandra. Den andra principen går ut på att pyramidens form är av stor betydelse *med en stor och bred första nivå som bör få mest uppmärksamhet, sedan andra nivån som är lite mindre och får mindre uppmärksamhet, en ändå lite mindre tredje nivå och en fjärde nivå som är pyramidens topp och därmed minst* (ibid:36).

Figur 4: Cohens konfliktpyramid (Hakvoort, 2012:36).

Nivå ett – Förebygga

Denna nivå innefattar en stöttande skolmiljö och ett effektivt ledarskap där skolmiljön består av arbete med värdegrund, moral, etik, självkänsla, empati, kommunikationsövningar, gruppdynamik och så vidare (Hakvoort, 2012:36). Här läggs även tyngd på att skapa förutsättningar för eleverna att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt genom att utveckla förmågan till god social kompetens. Den sociala kompetensen och fungerande sociala relationer är kärnan i denna nivå (ibid.). Under denna nivå finns det olika förebyggande program som exempelvis SET, Lions Quest och Stegvis (ibid:44).

Nivå två - Hantera

Konflikter kan uppstå trots en stöttande skolmiljö och fungerande sociala relationer (Hakvoort, 2012:37). Alla konflikter som uppstår bör hanteras på ett konstruktivt sätt som bidrar till elevens utveckling eftersom destruktiva resultat inte bidrar till lärande. Vidare hävdar Hakvoort att en positiv skolmiljö och fungerande sociala relationer är förutsättningar för att lösa och hantera konfliktsituationer på ett konstruktivt sätt. Både lärare och elever bör förse med kunskap och verktyg för att hantera konflikter (ibid.). Under denna nivå kan man ta i akt med programmen Nonviolent Communication vars ibland kallas för giraffspråket, kompisamtal och DRACON (ibid:45-46).

Nivå tre - Hjälpa

Den tredje nivån innefattar metoden medling (Hakvoort, 2012:37). När de involverade parterna inte kan komma överens och inte kommunicerar ska en neutral tredje part hjälpa till. Den tredje personen, medlaren, ska inte ta över konflikten och lösa den utan avsikten är att återuppta kommunikationen och få parterna att komma på en lösning (ibid.). Lärarens uppgift under denna nivå är att uppmana och stödja eleverna till att hantera konfliktsituationerna själva (ibid:48).

Nivå fyra - Stoppa

Nivå fyra handlar inte om att stoppa konflikten, för konflikter är inte förbjudna utan det handlar om att stoppa våldsamt och aggressivt beteende (Hakvoort, 2012:37). Anledningen till att stoppa våldsamma och aggressiva konflikter är för att undvika destruktiva följder och skapa en konstruktiv lärandeprocess. Lärarna måste förklara och diskutera med eleverna om vad som är tillåtet respektive förbjudet i skolan, de regler och gränser som gäller samt etiska och moraliska riktlinjer. Nivå fyra är den sista delen av konfliktpyramiden och hanterar inte själva konflikten utan har endast som funktion att stoppa oacceptabla beteenden (ibid:38). Under denna nivå tillhör programmen som Olweus och Friends (ibid:49).

Hareide (2006:123) skriver att konfliktpyramidens form är idealisk och borde användas som utgångspunkt av skolpersonalen. Dock ligger fokus på att stoppa konflikten i de flesta verksamheter istället för att arbeta förebyggande, därmed blir det lätt att de flesta skolor använder konfliktpyramiden uppochnervänd (ibid.).

4.3.2. Nonviolent Communication (NVC)

Marshall B. Rosenberg utvecklade en kommunikationsmodell kallad Nonviolent Communication (NVC) (Göthlin & Widstrand, 2012:132). NVC används för att underlätta kommunikation, undvika missförstånd och komma fram till ömsesidiga lösningar. NVC syftar till att bygga upp elevens empatiförmåga för att hantera konflikter. Dessutom ges lärare handfast och konkret handledning för hon/han ska kunna förebygga och hantera konflikter samtidigt integrera demokratiska värderingar med undervisningen och på så sätt bidra till lärande (ibid:129).

Det finns fyra komponenter till NVC-modellen, nämligen: observation, känsla, behov och önskan om handling (Göthlin & Widstrand, 2012:132). Dessa handlar om att tydligt kunna uttrycka vad man själv behöver och önskar i en situation där motparten lyssnar på vad den andre behöver och önskar. Avsikten är att skapa ömsesidig kontakt (ibid.). NVC är mer känd som giraffspråket i Sverige. *Giraffen symboliserar här förmågan att sticka ut halsen och säga sin egen mening samt känna inlevelse/empati, kvaliteter i kommunikation som bidrar till kontakt (ibid:129).*

4.4. Konflikthanteringsmetoder

4.4.1. Skolverkets utvärdering av konfliktmetoder

Skolverket har genomfört en studie, *Utvärdering av metoder mot mobbning* (2011b:28), där det framgår olika metoder som förebygger och åtgärdar mobbning. Skolverket tar upp i utvärderingen att skolorna känner till olika program eller använder delar istället för att arbeta med ett program fullt ut, därför blir svårt att tala om vilken metod som fungerar mest effektivt (ibid:10). För att en metod ska visa effekt måste alla i skolan delta och arbeta medvetet och systematiskt (ibid:14). Vidare tar Skolverkets upp i sin studie att *[d]et finns brister i skolornas beredskap att implementera program. Det finns brister i programmens beredskap att möta skolans olika förutsättningar och behov (ibid:19).* De metoder som tas upp ur Skolverkets studie är enligt följande: Friendsmetoden, Lions Quest, Olweusprogrammet, SET-metoden, Skolkomet och Stegvis.

Friendsmetoden syftar till att skapa en positiv skolmiljö för att förebygga mobbning, diskriminering och kränkning bland elever. Detta sker genom att utse några elever till kamratstödjare. Dessa kamratstödjare ska vara positiva förebilder med hjälp och stöd av vuxna. Tanken är inte att kamratstödjarna ska motverka mobbning utan ha en aktiv roll i det förebyggande arbetet. För att nå ett bra resultat i denna metod, ska skolans personal vara engagerad och ha ett gemensamt mål i det förebyggande arbetet (Skolverket, 2011b:65).

Lions Quest är ett värdegrundsstärkande program som handlar om fostra moraliska och etiskt medvetna elever som kan stå för sina åsikter. Eleven ska kunna utveckla sin förmåga att stå emot negativa påtryckningar såsom mobbning och kränkningar. Programmet använder läromedlet *Tillsammans* som grundar sig på grundläggande demokratiska värderingar och etiska ramverk. Eleverna förväntas utveckla egenskaper och förmågor som innefattar nyckelbegreppen självdisciplin, respekt, empati, gott omdöme, ansvar, ärlighet, tillförlitlighet och engagemang. Genom att öva på att tänka kritiskt samt relatera till sin omgivning kan dessa mål uppnås (Skolverket, 2011b:66).

Olweusprogrammet innehåller värdegrundsstärkande arbete för att förebygga och motverka konflikter. Ansvaret för detta förändringsarbete ligger på all skolpersonal och sker genom att eleverna deltar i aktiviteter såsom diskussioner i klassrummet och vid temadagar. Parallellt kan det ske åtgärdande arbete vid upptäckande av mobbning. Olweusprogrammet kan vara krävande att förankra hos skolpersonalen eftersom det tar tid att förbereda (Skolverket, 2011b:73).

Social och emotionell träning (SET) är ett annat förebyggande och värdegrundsstärkande program som är riktad mot att träna upp elevers sociala och emotionella förmågor. Avsikten är att kunna influera elevens attityder och förebygga olika sociala problem och mental ohälsa. Även utveckla förmågan att visa empati, hantera känslor, stress och öka sin självmedvetenhet. Detta program ger tillgång till elevmaterial och lärarhandledning som ska genomsyra all undervisning för att visa bra resultat (Skolverket, 2011b:79).

Skolkometmetoden tillhör till ett värdegrundsstärkande program. Tanken bakom programmet är att stödja och hjälpa utagerande och explosiva elever att skapa en lugn studiemiljö i klassrummet. Det ska även framhäva det positiva beteendet och bryta det negativa. Skokometen är en handling i tre delar. Första delen handlar om läraren ledarskap, förhållningssätt i klassen och att motivera eleverna. Andra delen lägger tyngd på att utveckla eleverna att fokusera och samarbeta med varandra. Tredje delen handlar om att utveckla elevers förmåga att hantera provokationer (Skolverket, 2011b:86).

Stegvis är ett värdegrundsstärkande och förebyggande program. Syfte är att träna och utveckla elevers sociala och emotionella kunskap redan i skolans tidigare åldrar som består av impuls kontroll, empati och självkontroll. En förutsättning att förebygga det aggressiva beteendet är att skapa en bra social interaktion. Byggstenen till programmet är att lära eleven ett språk där de kan beskriva sina känslor i ord. Avsikten är att eleverna ska använda sina sociala kunskaper till att förstå och komma överens med varandra, lösa problem och hantera sin ilska (Skolverket, 2011b:98).

4.4.2. Kompissamtal

Kompissamtal är en förebyggande konflikthanteringsmetod mot mobbning. Enligt Lars Edling kan kompissamtalen *lösa upp spänningar, förbättra klassrumsklimatet, underlätta lärarens jobb och därmed bana väg för ett effektivare skolarbete* (1995:11). Metoden syftar till att eleverna ska lösa sina konflikter med ord istället för tystnad eller våld. Kompissamtalen lägger tyngd på moraluppfattning och betonar det positiva i att ta ansvar för sina handlingar och förstå konsekvenser av sitt eget handlande. Ett annat syfte med kompissamtal är att lyfta fram konflikter där elever själva får avgöra vad som är rätt och fel (ibid:13). Dock måste läraren vara försiktig med att inte värdera och moralisera över elevers handlingar eller ta en elevs sida (ibid:21). Genom att utföra regelbundna samtalsövningar bygger eleverna upp sin självkänsla och utvecklar ett ordförråd för att hantera konflikter. Det är viktigt att poängtera för eleverna att deras medverkan är frivilligt och de som deltar blir inte utpekade under samtals förlopp (ibid:13).

4.4.3. Medling

Dag Hareide (2006:17) skriver att medling är en förebyggande konfliktlösningsmetod där en eller flera personer är så kallade medlare. När två eller fler parter skapar en konflikt som inte går att lösa ska en utomstående neutral och opartisk person, medlare, stiga in och hjälpa parterna att hitta en lösning genom att återuppta kommunikationen mellan dem (ibid.).

De fem principerna

Hareide hävdar att medling utgår från fem normativa vägledande principer nämligen *fredlig, frivillig, förtrolig, försonande och faciliterande* (2006:18). Den första principen, fredlig, innebär att man utesluter våld, tvång och hot och skapar en fredlig atmosfär. Andra principen, frivillig, innebär att individerna ska frivilligt vilja vara med i medlingen. Detta är en förutsättning för att medlingen ska ge ett resultat. Förtrolig, som är den tredje principen, innebär att medlingen ska vara ärlig där alla parter känner ett förtroende till varandra. Därmed krävs tystnadsplikt inom medling och det som sägs under en situation får inte användas emot individen under ett annat tillfälle. Den fjärde principen, försoning, handlar om att förbättra relationen mellan de involverade parterna eftersom deras förhållande till varandra är viktigare än själva problemet. Den femte principen är facilitering och handlar om att underlätta konfliktsituationen för parterna med hjälp av en medlare. Medlaren ska inte lösa problemet åt parterna utan styra processen tills parterna hittar ett gemensamt beslut (ibid.).

Elevmedling, kamratmedling och skolmedling

Det finns flera typer av medling som fungerar i skolverksamheterna: elevmedling, kamratmedling och skolmedling (Arja Kostainen, 2012:183). Kostainen refererar till Hareide (2006) om elevmedling vilket innebär att *utvalda elever utbildas till att medla mellan elever eller mellan elev och lärare* (ibid:183). Tyngdpunkten ligger på medlaren roll att styra processen tills parterna kommer fram till ett gemensamt beslut. Kamratmedling innebär att elever medlar tillsammans med en tredje neutral part kallad kamratmedlare. Detta sker utan en lärares närvaro till skillnad från elevmedling (ibid:184). Skolmedling handlar om att alla elever och lärare tränar på att samarbeta och hantera konflikter för att kunna medla. Eftersom detta ses som ett långsiktigt förändringsarbete och handlar om att skapa en grundförståelse för demokrati ska skolmedling genomsyra hela skolverksamheten (ibid:183). Skolverket tar upp skolmedling som ett förebyggande arbete mot kränkning och åtgärd mot mobbning (2011b:92).

4.4.4. DRACON

DRACON är ett projekt som handlar om att lära elever hantera konflikter på ett konstruktivt sätt genom dramapedagogik (Anita Gründbaum & Margret Lepp, 2005:9). Denna metod kan bidra till utveckling av elevers sociala kompetens. Självförmåga, empati, kommunikation och samarbete är de nyckelbegrepp som förekommer inom DRACON och sammanfattar den grund av social kompetens som behövs för att klara sig i dagens samhälle (ibid:16). Benämningen på denna konflikthanteringsmetod är en kombination av de engelska begreppen DRAMA och CONFLICT resolution (Horst Löfgren, 2005:13).

Det finns fyra viktiga grundidéer till DRACON:

1. Genom att rollspela olika konfliktsituationer som eleverna har varit med om får de möjlighet att diskutera olika handlingsätt och konsekvenser samt att situationer uppfattas på olika sätt.
2. Skolan ska vara en naturlig arena för att lära sig att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt.
3. Sättet att hantera konflikter är socialt och kulturellt betingat och eleverna bör få möjlighet att diskutera olika lösningar med andra individer.
4. Eleverna ska få möjlighet att ta ansvar för konflikthanteringsprocessen genom att använda kamratmedling eller kamratundervisning (ibid:10).

De likheter mellan dramapedagogik och andra konfliktmetoder är att de grundar sig i att utforska hur konflikter uppstår och går att lösas (Gründbaum & Lepp, 2005:14). Båda områden handlar om maktförhållanden, rollförväntningar och rollförändringar. Skillnaden mellan med denna dramapedagogik och andra konfliktmetoder är att DRACON lyfter fram olika fiktiva konfliktsituationer så att elever kan leva sig in i situationen och få en empatisk förståelse (ibid:15). Samtidigt som läraren bör relatera konfliktsituationerna till elevernas erfarenheter bör läraren även generalisera och distansera för att ge eleverna möjlighet att se på en situation ur olika perspektiv. Detta handlar om att lära eleverna om konflikthantering i allmänhet (ibid:15).

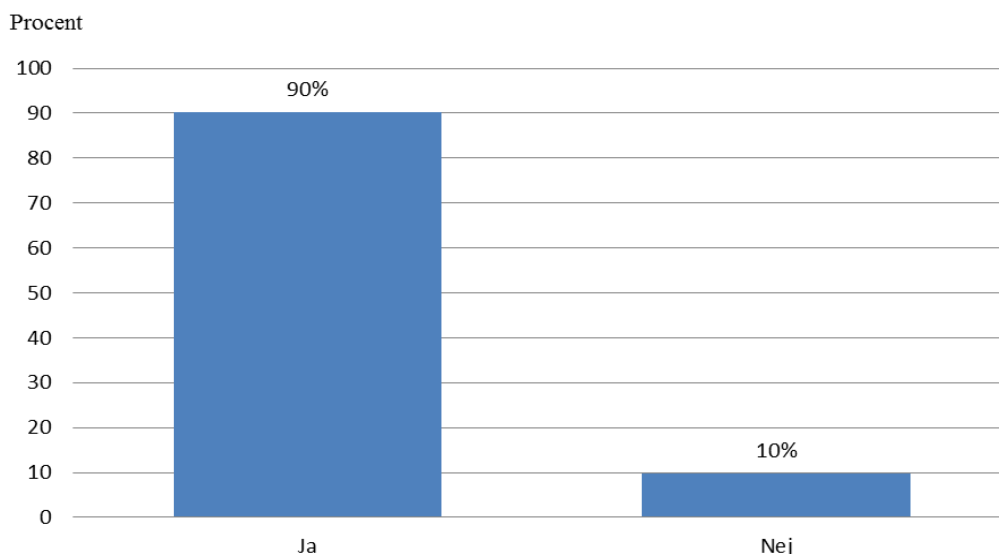
5. Resultat och analys

I detta avsnitt presenterar vi våra resultat och analys av lärarintervjuer, lärarenkäter och elevenkäter.

5.1. Elevenkäter

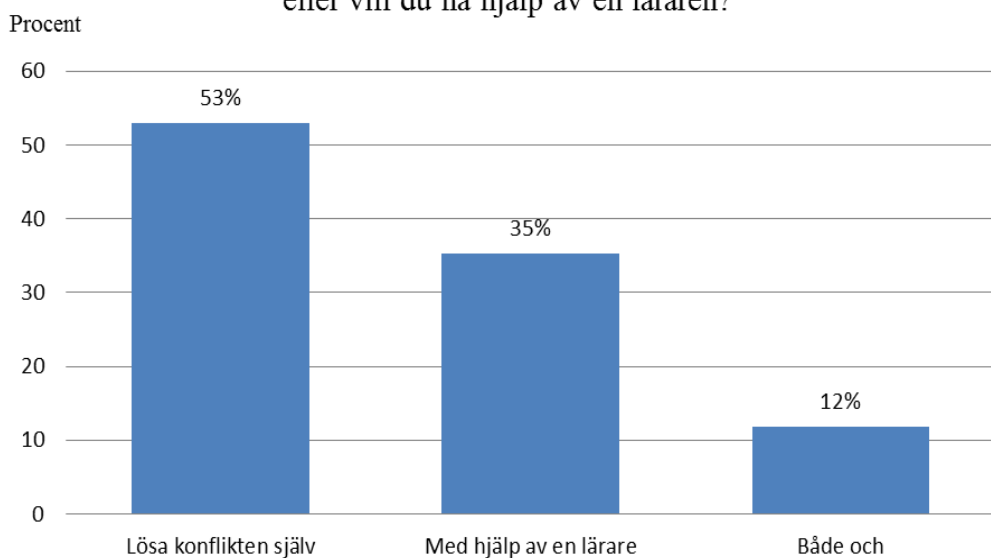
5.1.1. Resultat

Fråga 1: Tycker du att du får hjälp av lärarna när du är i en konflikt med en annan elev?

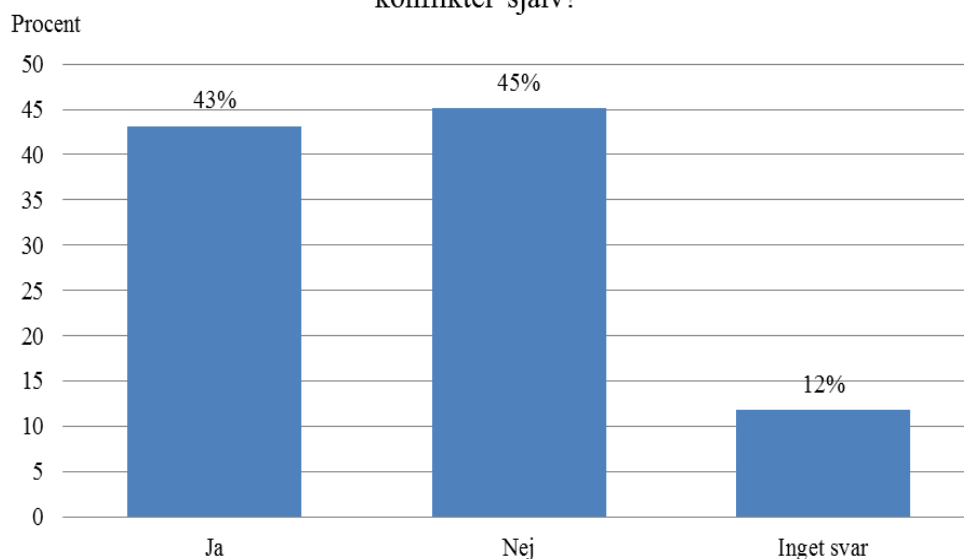
På fråga ett var det 90 % av eleverna som svarade att de får hjälp av läraren vid en konfliktsituation medan 10 % svarade att de inte fick någon hjälp.

Fråga 2: När det har hänt något, vill du lösa konflikten själv eller vill du ha hjälp av en läraren?

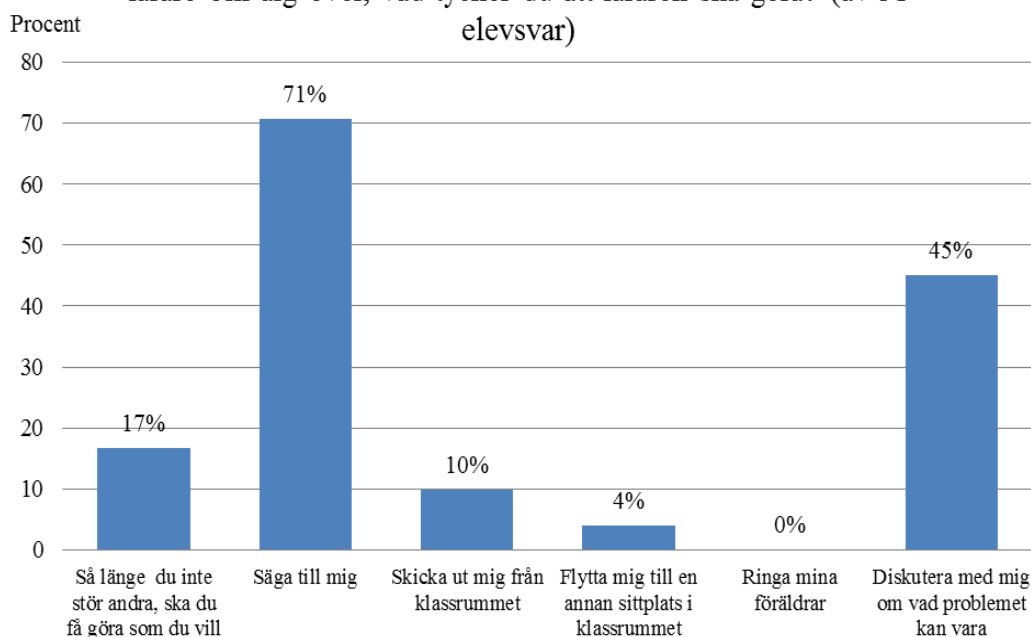
På fråga två svarade 53 % av eleverna att de vill lösa konflikter själv, 35 % ville ha hjälp av läraren och 12 % av eleverna kryssade i båda alternativen.

Fråga 3: Har lärarna förklarat för er elever hur ni kan lösa konflikter själv?

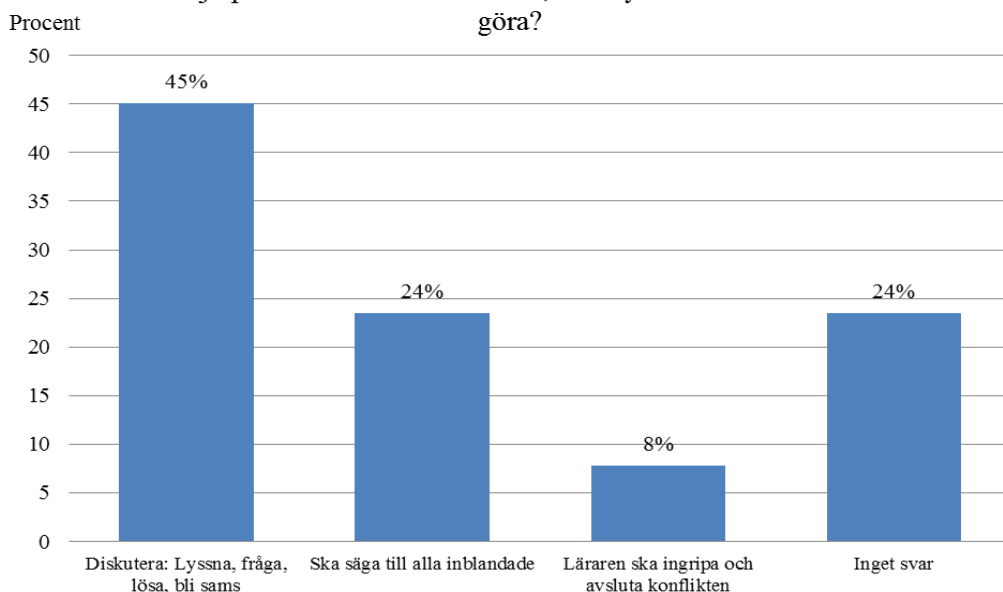
På fråga tre svarade 43 % av eleverna att läraren hade förklarat hur man löser konflikter medan 45 % svarade att läraren inte hade förklarat. 12 % av elevsvaren blev bortfall eftersom eleverna inte svarade på frågan.

Fråga 4: Om du har gjort något dumt i klassrummet som din lärare blir arg över, vad tycker du att läraren ska göra? (av 51 elevsvar)

På fråga fyra fick eleverna kryssa in mer än ett alternativ, vilket gör att det totala procentvärdet inte blir exakt 100 %. 71 % av eleverna ville att läraren ska säga till när de hade gjort något dumt i klassrummet. 45 % ville att läraren ska diskutera med dem. 17 % kryssade att de skulle få göra som de ville så länge de inte störde andra medan 10 % ville att läraren ska skicka ut dem från klassrummet.

Fråga 5: Om du och en annan elev hamnar i en konflikt och en lärare hjälper er att lösa situationen, vad tycker du att läraren ska göra?

Fråga fem är en öppen fråga där eleverna fick skriva ner vad de tyckte att läraren skulle göra när eleven hamnar i en konflikt med en annan elev. 45 % av eleverna ville att läraren ska skapa en dialog det vill säga fråga, lyssna, diskutera och hjälpa dem att lösa konflikten. 24 % skrev att läraren ska säga till alla inblandade i konflikten. 8 % ville att läraren ska ingripa och avsluta konflikten, medan 24 % av elevsvaren blev bortfall eftersom eleverna inte svarade på frågan.

5.1.2. Analys

Resultaten ur elevenkäterna för årkurs fyra visar att eleverna anser att läraren hjälper vid konfliktsituationer men att denne inte förklarar hur man bör lösa eller hantera situationen. En förklaring kan vara att lärarna använder sig av maktbaserad ansats för att lösa situationerna och eleverna inte får utrymme att uttrycka sina önskemål och lyssna till andras perspektiv. Detta innebär att eleverna inte har lärt sig av konfliktsituationerna. En annan förklaring kan vara att eleverna inte ser sambandet mellan det förebyggande arbetet som sker i klassrummet och konfliktsituationerna som uppstår. En ytterligare förklaring kan vara att elevernas förmåga att tänka tillbaka till konfliktsituationen och det logiska tänkandet inte är fullt utvecklad som Piaget betonar i sina utvecklingsfaser (Jerlang, 2005). Vidare menar Piaget för att elever ska ta sig ut ur den egocentriske tankevärlden behöver de lära sig att samarbeta och ta hänsyn till varandra. Läraren fungerar som ett stöd för eleverna att utvecklas vidare enligt Vygotsky (Imsen, 2006). För att eleverna ska kunna lösa konflikter självständigt behöver läraren stödja eleverna och ge rätt scaffolding. Detta innebär att läraren måste vara medveten om när hon/han ska ta bort scaffoldingen för eleverna, vilket är det en pedagogisk utmaning (ibid.).

Bortfallsfrekvensen på frågan *Har lärarna förklarat för er elever hur ni kan lösa konflikter själv?* var 12%. En möjlig förklaring kan vara att eleverna kanske inte är medvetna om att det är konflikthantering eftersom lärarna jobbar på olika sätt. Maltén (1998) hävdar att det är viktigt att lärarna formulerar sig tydligt och utan dubbla budskap för eleverna vid konfliktsituationerna för att undvika några missförstånd.

En anledning till varför eleverna vill ha lärarens hjälp för att lösa konflikter trots att eleverna har svarat att lärarna har visat dem hur man gör kan möjligtvis tyda på att det har blivit en vana för eleverna att vända sig till läraren. Ekeland (2006) menar att när konflikter uppstår förväntar eleverna sig att lärarna ska ta över situationen.

På den öppna frågan var det många elever som ville att läraren skulle bestämma, reda ut, säga till oss vilket kan tyda på att läraren använder maktbaserade ansatser för att hantera och lösa konflikter. En slutsats skulle kunna vara att konfliktsituationerna behandlas med fel ansats och eleverna lär sig inte hur man bör hantera konflikter. Här menar Jordan (2006) att det är betydelsefullt att ta reda på konfliktorsaken för att veta vilken ansats konflikten bör lösas med. På denna fråga skedde en bortfallsfrekvens med 24%. Detta bortfall kan tyda på att eleverna inte är vana med att uttrycka sig skriftligt (Esaiasson et al., 2012:49).

De elever som ville lösa konflikterna själv och angav att läraren inte hade visat dem hur man hanterar konflikter kan tyda på att läraren är snabb och tar över konflikten åt eleverna. Landin och Hellström (2001) menar att det är av stor vikt att lärare uppmuntrar eleverna att lösa konfliktsituationerna och ger möjlighet till lärande. Ekeland (2006) betonar att lärare bör tänka på att olika sätt att hantera situationen kan ge olika resultat.

De elever som ville lösa konflikter själv och hade angett att läraren hade visat hur man hanterar konflikter kan syfta till Piagets tredje fas (Jerlang, 2005). Det framgår i elevsvaren att eleverna vill att läraren ska skapa dialoger med dem vid konfliktsituationer. Dessa elever kan tänka logiskt och utföra logiska handlingar. Vidare kan dessa elever förstå konsekvenser av sina handlingar och har fått insikter om respekt och samarbete. En slutsats till detta kan vara att lärarna har skapat goda förutsättningar för eleverna att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt. Det kan leda till att eleverna behöver mindre stöd från lärarna och har blivit säkra och stabila i konfliktpyramidens andra nivå. En ytterligare förklaring kan vara att läraren har lyckats ge rätt stöd så kallat scaffolding, och eleverna kan hantera sina konflikter självständigt. Enligt Skolverket är lärarnas uppdrag att förse eleverna med ett reellt inflytande och att detta inflytande växer med stigande ålder och mognad. Läraren ska även kunna förutsätta att eleven både kan och vill ta ett ansvar för sin bildning.

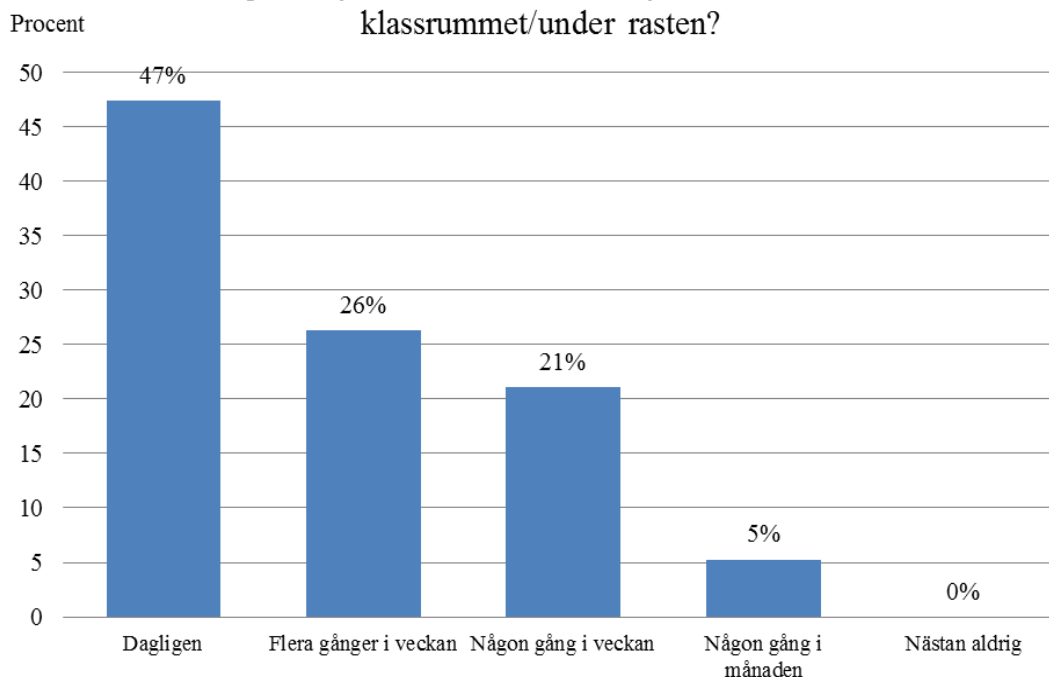
5.2. Lärarenkäter

5.2.1. Resultat

Den första frågan på lärarenkäten handlade om lärarna känner till några konflikthanteringsmetoder. Anna svarade på frågan att hon kör på magkänsla. Linda svarade att hon använder sig av sina erfarenheter och att man märker att det inte finns bara en metod som fungerar utan att man får skapa sitt eget material. Fredrick svarade att han pratar med eleverna och beskriver situationer som liknar deras och förklarar konsekvenser av ens handlande.

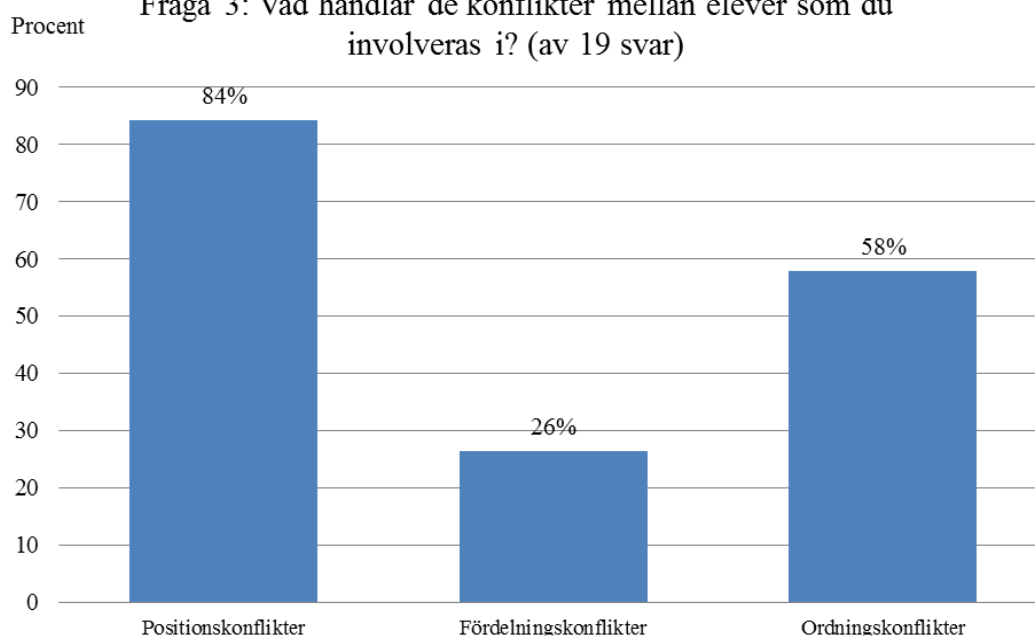
Nio lärare angav olika metoder som CPS, Olweusprogrammet, Farstametoden, SET, Komet, medling, kompissamtal och Friendsmetoden. Två lärare skrev att de inte kommer ihåg några metoders namn. Fyra lärare lämnade frågan blankt. Patrick skrev att han inte kan någon akademiskt vedertagen konflikthanteringsmetod.

Fråga 2: Tycker du att det sker mycket konflikter i klassrummet/under rasten?

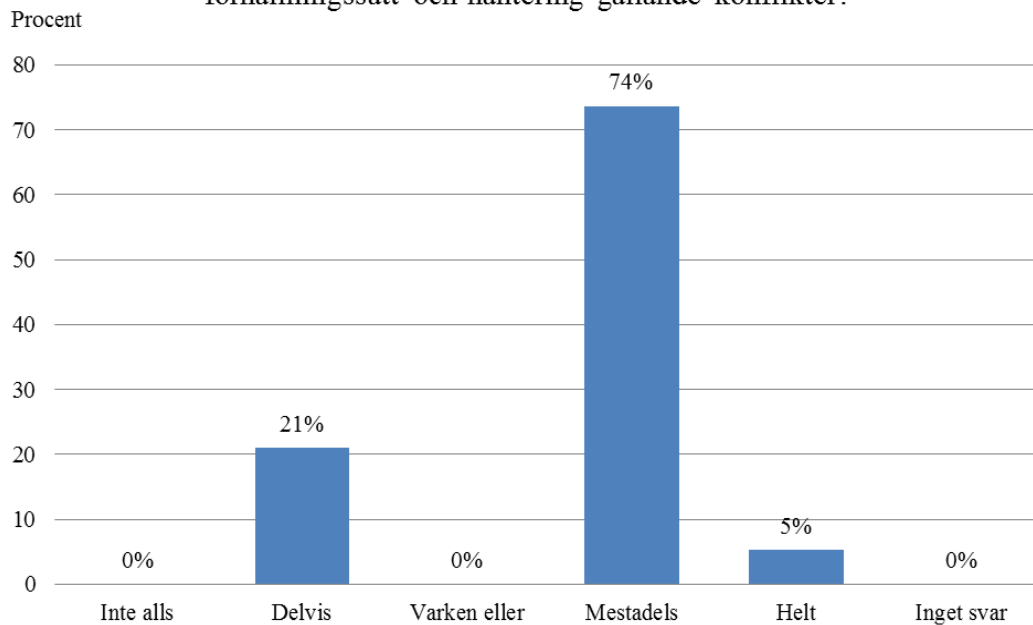
Den andra frågan handlade om lärarna upplevde att det uppstår mycket konflikter i klassrummet eller under rasterna. 47 % av lärarna tyckte att det skedde konflikter dagligen. 26 % av lärarna tyckte att det skedde flera gånger i veckan medan 21 % ansåg att konflikter skedde någon gång i veckan. 5 % ansåg att konflikter skedde någon gång i månaden. Skillnaderna på resultatet kan bero på att lärare definierar vad som är en konflikt på olika sätt.

Fråga 3: Vad handlar de konflikter mellan elever som du involveras i? (av 19 svar)

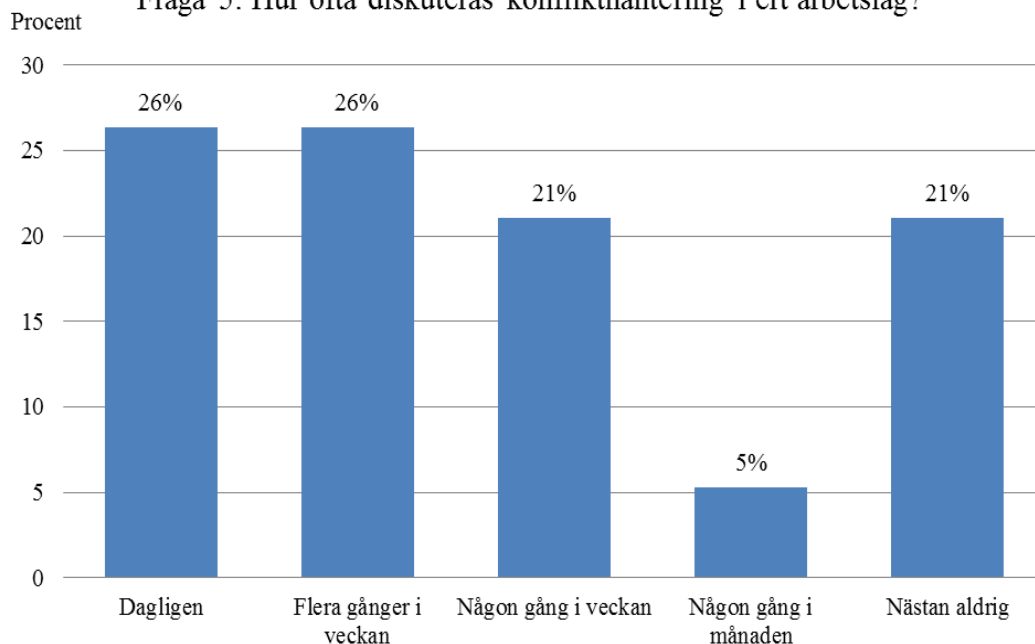
Den tredje frågan handlade om vilka typer av konflikter som sker mest mellan eleverna. 84 % av 19 lärare svarade på positionskonflikter som syftar till vem som ska bestämma vissa saker. 26 % av 19 svarade på fördelningskonflikter som innefattar hur elever ska dela på en delbar resurs. 58 % av 19 svarade på ordningsskonflikter som syftar till hur elever ska gå tillväga för att lösa ett problem.

Fråga 4: Känner du att du kan påverka dina elevers förhållningssätt och hantering gällande konflikter?

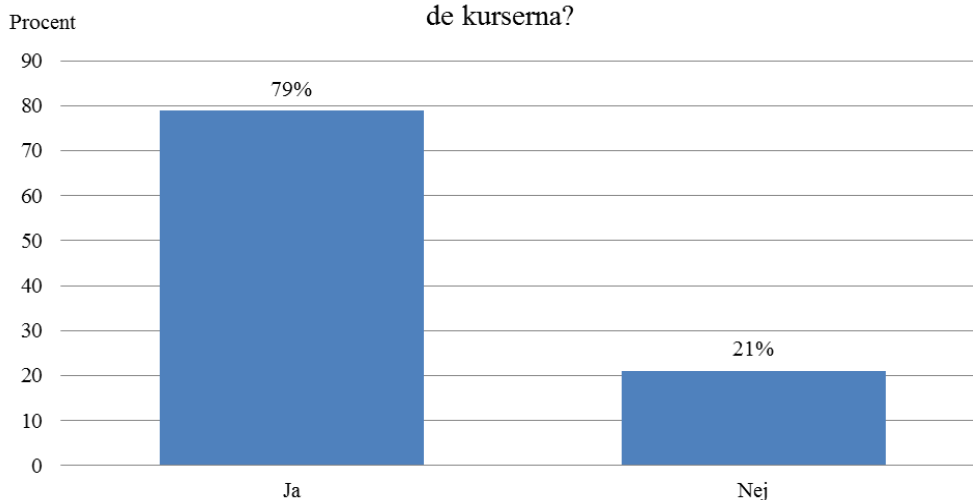
Den fjärde frågan i lärarenkäten handlade om lärarna kände att de kunde påverka sina elevers förhållningssätt och hantering gällande konflikter. Det var 21 % av lärarna som svarade delvis. 74 % valde mestadels och 5 % valde helt.

Fråga 5: Hur ofta diskuteras konflikthantering i ert arbetslag?

Den femte frågan handlade om hur ofta konflikthantering diskuteras i lärarnas arbetslag. 26 % av lärarna svarade dagligen. 26 % svarade flera gånger i veckan. 21 % svarade att de diskuterade någon gång i veckan medan 5 % svarade någon gång i månaden. 21 % av 19 lärare svarade att de nästan aldrig diskuterade konflikthantering i deras arbetslag.

Fråga 6: Om du skulle fått möjligheten att gå på kurser för att beredda dina kunskaper i konflikthantering, skulle du vilja gå på de kurserna?

Den sjätte frågan handlade om lärarna skulle vilja gå på någon kurs för att bredda sina kunskaper i konflikthantering. 79 % av lärarna svarade att de skulle vilja gå på kurser. 21 % ansåg att de inte behövde gå på några kurser.

5.2.2. Analys

En fundering utifrån lärarresultaten är: Om läraren känner att hon/han kan påverka sina elevers förhållningssätt gällande hantering av konflikter, hur kommer det sig att de svarar att det sker konflikter dagligen? Det kan bero på att lärarna tolkar ordet konflikt på olika sätt. En annan förklaring kan vara att lärarna använder fel ansats vilket Jordan (2006) framhäver. Han menar att läraren först bör ta reda på konfliktorsaken för att veta vilken ansats denne behöver för att hantera konflikten som möjliggör konstruktivt lärande för eleverna. En annan förklaring kan vara som Landin och Hellström (2001) menar att läraren inte ska vara snabb med att avbryta och lösa konfliktsituationen. Om läraren lyckas påverka elevernas förhållningssätt till konflikter i ett klassrum bör det gälla även utanför klassrummet.

En förklaring till att det sker mest positionskonflikter och ordningskonflikter i skolorna är att eleverna har oförenliga åsikter vilket motsvarar C-hörnet i ABC-modellen. Friberg (2012) menar att om eleverna lär sig att lyssna på andra människor och accepterar andras åsikter kan de lättare hantera konfliktsituationer som uppstår i framtiden. Här finns skäl att skilja på värderingskonflikter där olikheter kan behöva accepteras och respekteras, och sakfrågor där parterna behöver dela sina intressen och behov med varandra, för att sedan förhandla om acceptabla lösningar för båda (Jordan, 2006).

Det framgick att lärarna inte diskuterar tillräckligt i sitt arbetslag. Landin och Hellström (2001) påstår att det är viktigt att diskutera med sina kollegor eftersom det bidrar till en personlig utveckling. De menar att det borde finnas en schemalagd tid för att diskutera arbetsformer och utveckla ett samarbete med kollegorna. Om lärarna inte har tillräckliga kunskaper i konflikthantering undrar vi hur de ska hjälpa eleverna att lösa konflikter. En förklaring till varför lärarna inte diskuterar konflikthantering i sitt arbetslag kan vara för att det inte finns några riktlinjer om konflikthantering i Skolverkets läroplan. Hakvoort (2012) menar att lärare måste läsa mellan raderna för att veta vad läroplanen har för anvisningar om konflikthantering. Samtidigt framgår det att över hälften av lärarna inte tycker sig ha tillräckliga kunskaper i konflikthantering. Enligt Skolverket (2011a) ska skolrektorerna ansvara för sina anställdas kompetens och professionella utövning.

5.3. Lärarintervjuer från årskurs två

5.3.1. Resultat

Alla tre lärare angav under intervjuerna att de använder tidigare konflikter som lärandesituationer i form av rollspel och diskussioner. Petra lyfte upp att genom rollspel får eleverna en större förståelse och vågar säga nej till en dum idé. När de spelar upp får eleverna veta hur det känns att vara den utsatta och hur det känns när någon står upp för en och vågar säga ifrån. Denne lärare anger även att det handlar mycket om att jobba emot grupstrycket. En anledning till att de genomför rollspel är för att öka elevernas medvetenhet om deras agerande sa Jonas.

Tina lyfte fram att hon tittar på filmer som behandlar olika konfliktsituationer och sedan diskuterar filmens slut *i klassen om hur man hade gjort för att det skulle ha blivit bättre, hur hade ni gjort och hur hade ni velat att läraren skulle göra i det tillfället*. Jonas lyfte upp att han är *väldigt verbal, pratar och beskriver mycket* för att influera sina elevers förhållningssätt att hantera konflikter.

Alla tre lärare påpekar att man inte behöver lösa alla konflikter men att det är viktigt att lyssna. Petra tyckte att ibland får man lämna konflikten som den är om man inte tycker likadant. *Nu har ni sagt vad ni tycker och det här var olika åsikter och så är det. Med andra ord kan man lösa konflikter på det sättet, genom att respektera varandras åsikter*. Hon berättade vidare att vid konflikter möter hon upp eleverna och lyssnar på varje elevs bild av konflikten och samtidigt försöker denne lärare få eleverna att öva på att säga saken själv. Petra menar att *man är med dem och stöttar dem i det man vill att de ska klara själva*. Hon berättade ett exempel på en situation som uppstod ofta nämligen att två elever kan plötsligt börja bråka om en penna. Hon talade om att hon brukar gå fram till eleverna och lyssna på dem och ställer stödfrågor som leder till att de löser situationen själva.

Tina lyfte fram att man inte kan lösa alla konflikter eftersom ibland tycker man olika men att respektera varandra är viktigt oavsett vad konflikten handlar om. Hon refererade till en likande situation då två elever diskuterade om regnets färg och den ena eleven tyckte att det var vitt medan den andre tyckte att det var blått. *Jag kan tycka att du tycker helt fel medan du tycker att jag tycker helt fel och då blir konflikten aldrig löst, men vi kan däremot respektera varandra ändå* menade Tina.

Jonas berättade att lärare inte behöver lösa alla konflikter eftersom eleverna kan lösa vissa små konflikter bättre ibland av att gå vidare. Konflikterna känns inte lika farliga i efterhand för eleverna. Ibland löser sig konflikterna väldigt snabbt och enkelt, annars löser den sig genom att den uppstod för längesedan berättade Jonas.

Jonas och Tina betonade att det inte finns någon rätt metod med förebyggande arbete utan man får plocka bitar från alla. Jonas lyfte fram att *[p]roblemet med metoderna är att de är så principfasta*. Han tar vidare upp att det sunnda förnuftet inte räcker för att hantera konflikter eftersom det är ett otydligt begrepp om vad det är man gör som är bra. Tina lyfte fram att det är betydelsefullt vart metoderna kommer ifrån eftersom skolsystemet inte är samma i alla länder. Vidare berättade hon att *alla metoder har sina nackdelar. Till exempel det här med kompisstödjare blir det att du lägger ett ansvar på eleverna på något sätt och det kan jag inte tycka är helt okej*.

5.3.2. Analys

Resultatet från lärarintervjuerna visade att lärarna har skapat en naturlig arena till sociokulturellt lärande för eleverna genom rollspel och filmer. Gründbaum och Lepp (2005) menar att dramapedagogik ger möjligheter för eleverna att lära sig i ett socialt samspel där eleverna får diskutera olika åsikter, handlingssätt och konsekvenser samt få insikter om att respektera andra

människor. Lärarnas tillvägagångssätt kan tyda på Piagets fas tre. Piaget menar att eleverna behöver konkreta situationer för att lära sig hur man hanterar konflikter eftersom eleverna behöver stödja sig på praktiken mer än att bara diskutera. Hakvoort (2012) menar genom att utveckla elevers sociala kompetens skapar det förutsättningar för dem att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt. Att använda dramapedagogik kan sägas vara ett förebyggande arbete i Cohens konfliktpyramid nivå ett. Att genomföra övningar som dramapedagogik kan leda till att eleverna lär sig hur man hanterar sakfrågan i ABC-modellen enligt Jordan (2006).

I konfliktsituationen som Tina tog upp lyckades eleverna komma fram till en lösning själva vilket kan tyda på att eleverna förstår varandras resonemang. När Petra stiger in och hjälper eleverna om vem som ska ha pennan först, hjälper hon eleverna att komma fram till en lösning med sina stödfrågor vilket syftar till lösningen i Glasls eskalationstrappa steg ett (Friberg, 2012). Om läraren inte lägger märke till situationen kunde konflikten eskalera till nästa steg.

Petras tillvägagångssätt att möta upp eleverna vid en konfliktsituation tyder på en omedveten användning av metoden medling. Med medling ger hon eleverna möjlighet att uttrycka sig, lyssna och förstå varandra istället för att ha emotionella låsningar som kan leda till mer destruktiva beteenden. Här kan Vygotskys proximala utvecklingszon tillämpas, då läraren stödjer eleverna för att ge dem en djupare förståelse om hur man kan hantera konflikter (Imsen, 2006). Scaffoldingen kan så småningom tas bort så att eleverna blir självständiga. Vygotskys proximala utvecklingszon kan även vara en möjlig förklaring till varför Petra vill att eleverna ska vara självständiga och säga sina egna åsikter. Petras tillvägagångssätt med medling passar sig väl in i konfliktpyramidens tredje nivå. Genom att arbeta med medling tränar eleverna bland annat perspektivstagnation, vilket samtidigt kan vara förebyggande arbete och därmed också kunna placeras i konfliktpyramidens första nivå.

Lärarna lägger stor vikt på att lyssna, diskutera och skapa dialoger om konfliktsituationer med eleverna stödjer Vygotskys teori om att språket är ett redskap för kommunikation och medvetenhet till ens eget tänkande (Imsen, 2006). Även Skolverket (2011a) menar att läraren ska genom diskussioner ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förståelse att förhålla sig till etiska handlingar och förstå olika konsekvenser från sitt agerande.

En av lärarna anser att vissa konflikter som uppstår bland elever inte behöver läggas så mycket tid på eftersom det löser av sig självt i efterhand. Även Maltén (1998) betonar att alla konflikter bör hanteras, men vissa konflikter kan bli så enkla att de löses av sig självt. Risken med att inte hantera vissa konflikter kan leda till att konflikten eskaleras enligt Glasls eskalationstrappa till destruktiva förlopp. Därför är det viktigt att läraren är observant om när de ska stiga in och hjälpa eleverna att förhandla till en gemensam lösning.

När lärarna hanterar konflikterna som uppstår mellan eleverna genom dialog visar det att lärarna använder den behovsbaserade ansatsen (Jordan, 2006). Tanken med den behovsbaserade ansatsen är att läraren ska fungera som en samtalsledare som stödjer eleverna att formulera sina behov och önskemål. Konsekvenserna med den behovsbaserade ansatsen för eleverna är att de inte bara lär sig att uttrycka sina behov genom diskussioner utan även att lyssna på andra människor, utveckla empatiförmågan och självkänslan.

5.4. Lärarintervjuer från årskurs fyra

5.4.1. Resultat

Karin lyfte fram att hon genomförde olika aktiviteter för det sociala lärandet som kompissol och kompissnack. Hon berättar att kompissol är en sol *med några strålar där de hade pratat och skrivit om hur man är som en bra kompis och skillnaden mellan en kompis och en klasskamrat*. Karin förklarar vidare att när de gör kompissnack tar de oftast upp olika funderingar som eleverna har, till exempel om vad man kan göra eller hur man bör vara, tänka och uppföra sig i olika situationer. Vidare sa hon att de ser på filmserier som handlar om vänskap och hur man kan vara en bra kompis och diskuterar efter filmen. Mona tog upp att hon inte kan någon metod men diskuterar med eleverna både vid konflikten, efter konflikten och när det inte är någon konflikt. Hon tog upp ett exempel på undervisningsmoment i svenska som hon genomförde. Undervisningsmomentet handlade om att eleverna skulle beskriva sina klasskamrater med adjektiv som är positiva. Mona berättade vidare om att det är viktigt att eleverna respekterar varandra och kan sätta sig i andras situation samt visa empati.

Patrick berättar att han inte kan någon metod utan använder sig av sina erfarenheter och sunda förnuft, vilket aldrig har varit något problem. Han lyfter fram att han förväntar sig och tar för givet att eleverna ska veta hur man interagerar med varandra för att det ska vara ett bra arbetsklimat i klassrummet. Om det uppstår någonting som bryter mot klassrumsklimatet styr han konflikten och försöker lösa det så fort som möjligt och så gott det går. Han berättar att han har långa lektioner på cirka 90 minuter och kan inte vänta på att det ska bli rast utan konflikten måste lösas ganska snabbt. Som exempel tar Patrick upp en situation när eleverna började reta och tjafsa med varandra under lektionstid. Patrick försätter att berätta att han löste situationen genom att säga till eleverna att *sådant prat inte får förekomma i mitt klassrum, fortsätter ni är ni sist ut på rasten*. Samtidigt understryker Patrick att det är viktigt att lyssna på eleverna så att dem känner att någon har lyssnat på deras känslor och tankar.

Mona och Karin lyfter fram att de jobbar med tydliga ramar och regler i klassrummet för att det ska råda arbetsro. Ifall eleverna stör sina kamrater tar Mona till konsekvenser som bland annat att prata med eleverna, lämna klassrummet, prata med föräldrar. Mona berättar vidare om ett exempel då en elev viftade med en sax i klassrummet. Efter flera tillsägelser gav hon eleven alternativ att välja mellan att antingen stanna i klassrummet och göra sina arbetsuppgifter eller gå ut ur klassrummet och ta en paus. Mona berättade att eleven valde att gå ut ur klassrummet och ta en paus.

Karin tar upp att hon är en ganska sträng lärare i klassrummet eftersom hon tycker att det är viktigt med ordning och reda i grunden. Hon berättade vidare om att eleverna inte behöver upprättelse på alla små konflikter som har uppstått utan de får börja lära sig att släppa vissa saker. Att reda ut alla små konflikter kan vara en vana för eleverna sedan de var yngre menar hon. Karin gav ett exempel om att eleverna kan tjafsa under rasterna och kommer in till lektionen och fortsätter grubbla på det. Hon brukar påminna eleverna om att de är äldre nu och får börja släppa vissa saker men om de mår dåligt ska man självklart lyssna på dem. Karin lyfter även upp att det bör finnas ett gemensamt förebyggande arbete som sker kontinuerligt i hela skolan, annars känner hon att det finns för lite tid för att jobba med konflikthantering. *Olika lärare gör på olika sätt vilket leder till att eleverna kanske inte är medvetna om att det är konflikthantering som lärarna arbetar med*.

Vidare tog Karin även upp att det finns många metoder som är bra samtidigt som det finns många metoder som har fått dålig kritik. Hon menar att hon inte använder ett program fullt ut utan plockar ut vissa delar.

5.4.2. Analys

Som Karin förklarar kompissnack liknar det Edlings (1995) förebyggande metod kompissamtal. Eleverna får möjlighet att formulera sina tankar, lära sig om och förhålla sig till moralens betydelse i olika situationer. Edling betonar att kompissamtalen utvecklar elevernas moraluppfattning och syftar till att eleverna övar på att uttrycka sig vilket underlättar för eleverna att lösa konflikterna med ord istället för våld. Kompissnack är konkreta lärandesituationer för eleverna eftersom kontinuerliga kompissnack bygger eleverna upp sitt självförtroende, utvecklar sitt ordförråd och eleverna får insikter om vad som är rätt och fel. Även Piagets betonar att elever som befinner sig i fas tre lättare kan diskutera moralvärderingar och normer eftersom dem har förmåga att tänka tillbaka till situationen och förstå handlingens konsekvenser (Jerlang, 2005). Samtidigt utvecklas elevernas logiska tänkande vilket skapar en konkret grund till elevens personlighet. Enligt Skolverket (2011a) ska läraren tydliggöra och skapa en diskussion med eleverna om de konsekvenser som det personliga handlandet medför så att eleverna ska kunna förhålla sig till och utföra medvetna etiska handlingar.

Lärarna försöker bygga upp elevernas empati och självkänsla genom kompissnack, kompissol, filmer och diskussioner för att utveckla elevernas sociala kompetens. Det stämmer väl med det förebyggande arbetet i konfliktpyramidens första nivå (Hakvoort, 2012). Hakvoort menar att elevernas sociala kompetens leder till att de blir självständiga i att lösa och hantera konfliktsituationer. Lärarnas förebyggande arbete kan leda till att eleverna blir mer självständiga i konfliktpyramidens andra nivå och behöver mindre hjälp att hantera konflikter. Även Skolverket (2011a) menar att läraren ska lära eleverna om värdegrund och bygga upp deras insikter om människors lika värde och integritet. Vidare understrycket Skolverket att skolans mål är att eleverna ska kunna sätta sig i andras situation, visa ömsesidig respekt mot varandra samt ta ansvar för sin egen inläring.

Ur resultaten framgick det att alla tre lärare tycker att det är viktigt att lyssna på eleverna. Dock tar lärarna beslut och styr vissa situationer åt eleverna. Det vill säga att de använder maktbaserad ansats för att hantera och lösa konflikter (Jordan, 2006). När Karin inte ger plats åt konflikterna på lektionstid visar hon tydligt att det finns en makt hierarki i klassrummet. Riskerna med Karins tillvägagångssätt blir att hon inte tar hänsyn till elevernas behov och de lär sig inte att bli självständiga. Jordan menar att man kan lösa konflikter snabbt, dock måste man använda rätt ansats som passar situationen. Genom att Patrick styr konflikter som uppstår visar han att han är maktinnehavaren som bestämmer hur konfliktsituationer ska lösas. Riskerna med den maktbaserade ansatsen kan vara att konflikten mellan två eller fler parterna inte blir löst och eskalerar till en högre nivå. Om läraren använder för mycket makt för att få sin vilja igenom kan en annan konsekvens vara att eleverna får en uppfattning om att det är möjligt att använda makt på andra människor. Eleverna kan även bli för bekväma att andra löser situationen åt dem och själv inte tar ansvar för sina handlingar. En ytterligare konsekvens kan vara att om eleverna inte lär sig hur man hanterar konflikter kan framtida situationerna lätt leda till att de använder våld för att lösa situationen. Det betyder att läraren måste ingripa och stoppa det destruktiva beteendet vilket motsvarar konfliktpyramidens fjärde nivå. Samtidigt kan den maktbaserade ansatsen skapa ordning och reda i klassrummet med tydliga ramar vilket kan skapa arbetsro i klassrummet för eleverna. Det står även i Skollagen att läraren ska skapa en trygg miljö där eleverna kan uttrycka sig (SFS 2010:800).

Jonas, Tina och Karin tog upp att det inte finns en metod som är mest verksam att jobba förebyggande med konflikter, utan att man får ta bitar ur olika metoder. Lärarna menar vidare att det finns både för- och nackdelar med alla metoder vilket kan syfta till Skolverkets studie (2011b). Skolverket menar att det är komplicerat att ange vilken metod som fungerar mest effektiv eftersom *[d]et finns brister i skolornas beredskap att implementera program. Det finns brister i programmets beredskap att möta skolans olika förutsättningar och behov* (2011b:19).

6. Diskussion

I detta avsnitt presenterar vi våra slutsatser och åsikter i relation till litteraturen och resultatredovisningarna vi tidigare har presenterat.

Mot arbete av tidigare forskningar var syftet med detta arbete att ta reda på hur lärare arbetade för att förebygga och hantera konflikter mellan eleverna. Vidare var det av stor vikt att ta reda på vad styrdokumentet säger om konflikthantering. En annan fråga som var intressant att undersöka var elevernas behov vid konflikter och om lärarna bemöter de. Vi ville även få svar på om lärarna diskuterar konflikthantering i arbetslaget samt om de skulle vilja gå på konflikthanteringskurser.

Vi valde att använda ett bekvämlighetsurval och är medvetna om att vår empiri är för lite för att dra några långtgående slutsatser därmed kan vår undersökning inte generaliseras. Dock anser vi att våra resultat kan jämföras med tidigare forskningar eftersom 15 av 19 (79 %) lärare skulle vilja gå på kurser för att bredda sina kunskaper i konflikthantering. Därmed är Lärarförbundets studie väldigt intressant eftersom det framgick att 78 % av lärarna svarade att de behövde mer kunskaper (Hakvoort, 2012).

Vi är även medvetna om att vi har fått bortfall i elevundersökningarna, dock menar Esaiasson et al. (2012) att det är normalt med ett bortfall på 25-40% av svaren. Den tredje frågan i elevenkäten var en sluten fråga som handlade om lärarna hade förklarat för eleverna om hur man löser konflikter själva. Denna fråga blev ett bortfall på 12% och vi drar slutsatsen om att eleverna inte är medvetna om att det är konflikthantering som lärarna jobbar med, eftersom de jobbar på olika sätt. Den femte frågan i elevenkäten var en öppen fråga om vad läraren ska göra vid konfliktsituationer. Bortfallet var 24% och anledningen det tycker vi beror på att eleverna inte har vanan att uttrycka sig skriftligt (Esaiasson et al., 2012:49).

Efter att ha läst igenom de fem senaste läroplan är det endast Lgr80 som tar upp konflikthantering. Detta innebär att om en lärare vill veta vad den nuvarande läroplan har för riktlinjer för konflikter får hon/han läsa mellan raderna. Vi tycker att Skolverket bör ta hänsyn till konflikthantering och återinföra det i läroplanen eftersom ämnet försvinner i mängden samtidigt som det är en viktig del av elevernas sociala liv. Ju tidigare eleverna lär sig att hantera konflikter desto lättare blir det för de att lösa sina konflikter i framtiden.

En slutsats av denna undersökning är att lärarna har bemött elevernas önskemål på varierande sätt även om en del elever inte är medvetna om det. Vi vill lyfta fram att lärarna borde vara tydligare i sitt förebyggande arbete med eleverna. De lärarna vi intervjuade berättade att de jobbade förebyggande med konflikter, dock kunde vi inte se om de arbetar aktivt och integrerar med övrig undervisning eller inte. Som vi tolkar lärarnas svar finns det inget kontinuerligt förebyggande arbete med konflikter utan lärarna undervisar sådant vid behov.

En annan slutsats är att det är viktigt att lägga fokus på det förebyggande arbetet eftersom man som lärare skapar en god grund för eleverna att vara självständiga i konfliktpyramidens andra nivå. Aktiviteterna som lärarna genomför exempelvis kompisol, kompisnack, rollspel, filmer och diskussioner, ger eleverna goda förutsättningar att reflektera över hur man är, borde vara och handla i konfliktsituationer. Det var intressant att de flesta lärare la tyngd på att skapa dialoger med eleverna eftersom det ger tillfälle för både lärarna och eleverna att diskutera det egna handlandets konsekvenser. Detta tycker vi är väldigt viktigt att medvetandegöra för eleverna. Svenska lektionen som Mona genomförde visar att det är enkelt att integrera förebyggande arbete med övrig undervisning om man som lärare är engagerad och kreativ.

Vi har kommit fram till att lärarna för de äldre åldrarna använder mer maktbaserade ansatser medan lärarna för de lägre åldrarna använder sig av behovsbaserade ansatser för att hantera konfliktsituationer. En slutsats till varför lärarna för årskurs två använder sig av den behovsbaserade ansatsen är för att få eleverna ur den egocentriske tankevärlden som Piagets beskriver i barnutvecklingens andra fas. För att få eleverna att komma ut ur den egocentriske tankevärlden och utveckla ett logiskt tänkande samt lösa konflikter självständigt behöver eleverna öva på att diskutera, samarbeta, acceptera att människor är olika och ta hänsyn till det. Vi tycker att anledningen till att lärarna för årskurs fyra använder sig av maktbaserade ansatser kan vara att de har för höga förväntningar på eleverna. Lärarna kanske förväntar sig att eleverna kan samarbeta, tänka logiskt och respektera andra människor. När lärarnas förväntningar inte bemöts använder lärarna sin makt för att tydliggöra vissa normer och regler istället för att skapa en ömsesidig dialog. Samtidigt tycker vi att ju högre man kommer upp i årkurserna prioriteras ämnesundervisning mer än att lära eleverna hur man hanterar konflikter. Lärarna kan ta för givet att eleverna bör veta hur man ska vara eftersom att de är äldre.

Vi vill förtydliga om att vi inte tycker att den ena ansatsen är bättre att använda än den andra utan att det är en förmåga att veta vilken ansats man ska använda sig av i samma stund som konflikten sker. Vår tanke är att om läraren använder rätt ansats för att hantera konfliktsituationer skapar läraren en möjlighet till lärande för eleverna som de kan ha nytta av i framtiden.

Elevers utveckling följer Piagets mönster från fas ett till fas fyra, dock drar vi slutsatsen om att man får ta till sig Piagets ålder-gränser mellan faserna med en nypa salt eftersom elever utvecklas i olika takt. En elev som är åtta år behöver egentligen inte befinna sig i fas tre utan denne kan befinna sig i fas två beroende på sin personliga kognitiva utveckling.

Vi har kommit fram till att det sunda förnuftet inte räcker för att lära eleverna att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt. Om läraren inte utvecklar sina kunskaper i konflikthantering kan en konsekvens bli att de använder ansatser för att hantera konflikter som inte gynnar barns utveckling. Detta medför att eleverna inte blir självständiga i att hantera sina egna konflikter i framtiden. Som Skolverket (2011a) skriver i sin utredning, håller vi med om att det krävs en medveten och systematisk användning av metoderna för att de ska visa några effekter. Samtidigt är det viktigt att hela skolverksamheten är engagerade i det förebyggande arbetet. Vi tycker att om man som lärare är väl bekant med ABC-modellen eller Glasls eskalationstrappa kan man lättare identifiera konfliktorsaken och därmed veta hur konfliktsituationen bör hanteras.

Det är viktigt att diskutera med sina kollegor eftersom det bidrar till en personlig utveckling. Om lärarna inte har tillräckliga kunskaper i konflikthantering, hur ska de hjälpa eleverna att lösa konflikter. Vi som blivande lärare måste ta eget initiativ att söka efter kunskaper och bli mer professionella i vårt yrke. Karins idé om att det borde finnas en schemalagd tid för att arbeta med olika frågor, som exempelvis konflikt, kan vara en god väg att öka lärarnas kompetens inom olika ämnesområden. Det är även viktigt att både lärarna och eleverna får kunskaper om hur man hanterar konflikter eftersom det leder till ett bra klassrumsklimat och bättre socialt samspel.

Vi har fått insikter om hur vi som blivande lärare bör tänka och agera vid konfliktsituationer. Vi tycker att ett medvetet förebyggande arbete kring konflikter är väsentligt för att främja en trygg och fungerande lärandemiljö för eleverna. Ju tidigare läraren börjar med det förebyggande arbetet desto lättare blir det för eleverna att lösa sina konflikter i framtiden.

*If you give a man a fish, you feed him for one day. If you
teach him how to fish, you feed him for a lifetime*
- Lao Tzu

7. Vidare forskning

För vidare forskning vore det vetenskapligt intressant om en undersökning kunde göras med syfte att jämföra hur två elevgrupper hanterar konflikter. Tanken är att en grupp elever kan få vägledning i konflikthantering aktivt under några månader av en erfaren lärare, samtidigt som en annan elevgrupp jobbar som vanligt. Eleverna kan fylla i en enkät innan projektet påbörjar och en ytterligare enkät i slutet av projektet för att se om elevernas förmåga att hantera konflikter har ökat eller inte.

8. Källförteckning

I detta avsnitt presenterar vi de källor vi har använt oss av i vår undersökning. Källorna är placerade i alfabetisk ordning för att underlätta för läsaren.

8.1. Referenslista

- Brodal, Hans & Nilsson, Leif. (1999). *Konflikter: Vad vill de lära oss?* Järna: Balder.
- Carlander, Margareta. (1989). *Konflikter och konfliktbearbetning: En idéskrift för hemmet, förskolan, skolan, fritidshemmet och föreningslivet*. RAPP 56:40. Malmö: Institutionen för pedagogisk och specialpedagogik, Lärarhögskolan.
- Dimbleby, Richard & Burton, Graeme. (1999). *Kommunikation är mer än ord*. Lund: Studentlitteratur.
- Edling, Lars. (1995). *Kompissamtal: kommunikation istället för tystnad eller våld*. Solna: Ekelund.
- Ekeland, Tor-Johan. (2006). *Konflikt och konfliktförståelse – för vården och den sociala sektorn*. Malmö: Liber AB.
- Ellmin, Roger. (2008). *Konflikthantering i skolan – den andra baskunskapen*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Esaiasson, Peter., Gilljam, Mikael., Oscarsson, Henrik., Wängnerud, Lena. (2012). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Förlag: Norstedts Juridik AB.
- Friberg, Birgitta. (2012). Grundläggande konfliktkunskap. I: Hakvoort, Ilse & Friberg, Birgitta. (red.). (2012). *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. Malmö: Gleerup Utbildning AB.
- Gründbaum, Anita & Lepp, Margret. (2005). *Dracon i skolan – Drama, konflikthantering och medling*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Göthlin, Marianne & Widstrand, Towe. (2012). Nonviolent Communication. I: Hakvoort, Ilse & Friberg, Birgitta. (red.). (2012). *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. Malmö: Gleerup Utbildning AB.
- Hakvoort, Ilse. (2012). Skolans uppdrag och konflikthantering. I: Hakvoort, Ilse & Friberg, Birgitta. (red.). (2012). *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. Malmö: Gleerup Utbildning AB.
- Hareide, Dag. (2006). *Konfliktmedling*. Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, Gunn. (2006). *Elevers värld – introduktion till pedagogisk psykologi*. Lund: Studentlitteratur AB.

- Jerlang, Espen. (red.). (2005). Jean Piagets teori om intelligens. I: Egeberg, Sonja., Halse, John., Jerlang, Espen., Jonassen, Ann Joy., Ringsted, Suzanne & Wedel-Brandt, Birte. (2005). *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion*. Stockholm: Liber AB.
- Johansson, Bo & Svedner, Per-Olov. (2010). *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Uppsala: Kunskapsföretaget AB.
- Jordan, Thomas. (2006). *Att hantera och förebygga konflikter på arbetsplatsen*. Stockholm: Lärarförbundet.
- Kostiainen, Arja (2012). Medling i skolan. I: Hakvoort, Ilse & Friberg, Birgitta (red.) (2012). *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. Malmö: Gleerup Utbildning AB.
- Landin, Mariann & Hellström, Christina. (2001). *Läraryrskyrka*. Stockholm: Gothia.
- Lennéer-Axelsson, Barbro & Thylefors, Ingela. (1996). *Om konflikter: hemma och på jobbet*. Stockholm: Natur och kultur.
- Lind, Eleonore. (2001). *Medkompis: medling och konflikthantering i skolan*. Jönköping: Brain Books.
- Maltén, Arne (1998). *Kommunikation och konflikthantering – en introduktion*. Förlag: Studentlitteratur AB.
- Ryen, Anne, (2004). *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber
- Skolverket. (2011a). *Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lgr11*. Stockholm: Fritzes.
- Skolöverstyrelsen (1980). *Läroplan för grundskolan – Allmän del: mål och riktlinjer, kursplaner, timplaner*. Stockholm: LiberLäromedel/Utbildningsförlaget.
- Stukát, Staffan. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Vetenskapsrådets regler och riktlinjer. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Br 2010:7. Stockholm: Vetenskapsrådet.

8.2. Elektroniska källor

- Bris. (2014). *BRIS Kartläggning av lärarutbildningarna* Tillgänglig: http://www.bris.se/upload/Material/rapporter_kartlaggning_av_lararutbildning_2004.pdf. <2014-04-29>.
- Johnson, Burke R., & Onwuegbuzie, Anthony J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher*. Vol. 33, No.7, 14-26. American Educational Research Association. Tillgänglig: <http://edr.sagepub.com.ezproxy.ub.gu.se/content/33/7/14.full.pdf+html>. <2014-06-05>.
- Löfgren, Horst. (2005). *Bridging the fields of drama and conflict management*. Tillgänglig: <http://www.gu.se/forskning/publikation/?publicationId=83686>. <2014-04-29>.

Nationalencyklopedin [NE]. (2011). Tillgänglig: <http://www.ne.se/>. <2014-04-29>.

SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567/. Stockholm: Utbildningsdepartementet. <2014-04-29>.

SFS 2010:800. *Skollag*. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/. Stockholm: Utbildningsdepartementet. <2014-04-29>.

Skolverket (2011b). *Utvärdering av metoder mot mobbning*. RAPP 353. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikation/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2498. Stockholm: Fritzes. <2014-04-29>.

8.3. Bilagor

Bilaga 1: Elevenkät

Enkätundersökning

Kryssa i den ruta du tycker passar in.

1. Tycker du att du får hjälp av lärarna när du är i en konflikt med en annan elev?

Ja

Nej

2. När det har hänt något, vill du lösa konflikten själv eller vill du ha hjälp av en lärare?

Lösa konflikten själv

Hjälp av en lärare

Både och

3. Har lärarna förklarat för er elever hur ni kan lösa konflikter själv?

Ja

Nej

Inget svar

4. Om du har gjort något dumt i klassrummet, vad tycker du att läraren ska göra?

Så länge du inte stör andra, ska du få göra som du vill

Flytta dig till en annan sittplats i klassrummet

Skicka ut dig från klassrummet

Säga till dig

Ringa dina föräldrar

Diskutera med dig om vad problemet kan vara

5. Om du och en annan elev hamnar i en konflikt och en lärare hjälper er att lösa situationen, vad tycker du att läraren ska göra?

Enkätundersökning

Hej!

Vi är två lärarstudenter vid Göteborgs Universitet och ska genomföra en enkätundersökning för vårt examensarbete. Vårt examensarbete handlar om vilken bredd av kunskaper lärarna har inom konflikthantering. Vi vill undersöka vilka metoder de verksamma lärarna använder för att hantera och förebygga konflikter som uppstår mellan elever. Enkäten avslutas med en fråga om du skulle kunna ställa upp på en kort intervju. Svarar du ”Ja” ber vi om ditt namn och kontaktnummer för att kunna kontakta dig.

Tack för din medverkan!

Vänliga hälsningar,

Kim Brolin XXXXXXXXXXXXXXXXXX

Demet Yapisan XXXXXXXXXXXXXXXXXX

1. Känner du till någon/några konflikthanteringsmetod/-er? I så fall vilka?

2. Tycker du att det sker mycket konflikter i klassrummet/ under rasterna?

☐	Dagligen.
☐	Flera gånger i veckan.
☐	Någon gång i veckan.
☐	Någon gång i månaden.
☐	Nästan aldrig.

3. Vad handlar de konflikter mellan elever om som du involveras i?

☐	Positionskonflikter – vem ska bestämma, ha en viss sak osv.
☐	Fördelningskonflikter – hur man ska dela upp en given resurs.
☐	Ordningskonflikter – oenigheter om hur något ska lösas, vilka beteendenormer som ska gälla.

4. Känner du att du kan påverka dina elevers förhållningssätt och hantering gällande konflikter?

Inte alls

Delvis

Varken eller

Mestadels

Helt

Inget svar

5. Hur ofta diskuteras konflikthantering i ert arbetslag?

Dagligen.

Flera gånger i veckan.

Någon gång i veckan.

Någon gång i månaden.

Nästan aldrig.

6. Om du hade fått möjlighet att gå på kurser för att bredda dina kunskaper i konflikthantering, skulle du vilja gå på de kurserna?

Ja.

Nej.

Kanske.

7. Finns det något du vill tillägga enkäten?

8. Skulle du kunna tänka dig ställa upp för en kort intervju?

Ja.

Namn:

Kontaktnummer:

Nej.

Bilaga 3: Lärarintervjufrågor

Intervjufrågor

1. Vad gör du konkret för att skapa ett klassrumsklimat där eleverna kan få arbetsro?
2. Hur brukar du göra för att influera dina elevers förhållningssätt och hantering gällande konflikter?
3. Måste en konflikt alltid bli löst?
4. Hur går du tillväga för att lösa konflikter? Använder du dig av någon speciell metod, i så fall vilka?
5. Konflikter kan ha positiv och negativ betydelse för elever. Använder du konflikter som lärandesituationer? Om ja, hur? Om nej, varför inte?
6. Har det någon gång uppstått konflikter där ni har känt ett behov av att söka upp rektorn?
7. Diskuteras likabehandlingsplanen i samband med konfliktlösning?

Bilaga 4: Tillståndsbrev

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet

Vi är studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs Universitet. Vi skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är vårt examensarbete och som ger oss vår lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i 26 maj 2014.

Examensarbetets syfte är att undersöka vilka strategier lärarna använder för att hantera och förebygga konflikter och hur dessa svar motsvarar de vetenskapliga perspektiv om konflikthantering. De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är:

- Hur arbetar lärare för att förebygga och hantera konflikter mellan elever?
- Svarar lärarnas hantering av konflikter elevernas önskemål?

För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom frågeenkät med eleverna i klassen och intervju med ett flertal lärare. Undersökningen kommer att genomföras innan påsklovet.

Vi vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den intervju och frågeenkät som ingår i examensarbetet. Alla elever kommer att garanteras *anonymitet*. De klasser som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt *frivilligt*. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni som elevens vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det med eleven tillbaka till skolan så att ansvarig lärare kan samla in svaret vid tillfälle. Sätt således ett kryss i den ruta som gäller för er del:

☐	Som vårdnadshavare ger jag tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen
☐	Som vårdnadshavare ger jag inte tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Datum

.....
vårdnadshavares underskrift/er elevens namn

Handledare för undersökningen är Anneline Sander, mailadress XXX.
Kursansvarig lärare är universitetslektor Daniel Seldén, Göteborgs universitet, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, telefon 031 XXX XX XX.

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående mailadresser.

Med vänliga hälsningar

Kim Brolin XXX
Demet Yapisan XXX